

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

”Minkä takia teillä kaikilla on housut alhaalla?” – 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatus varhaiskasvattajien näkökulmasta

Marja Hietanen
Veera Korhonen

Opinnäytetyö, kesäkuu 2023

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2023
Sosionomikoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät

Marja Hietanen & Veera Korhonen

Nimeke

"Minkä takia teillä kaikilla on housut alhaalla?" – 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatus varhaiskasvattajien näkökulmasta

Toimeksiantaja

Joensuun kaupungin päiväkoti

Tiivistelmä

Kehotunnekasvatus on suhteellisen uusi asia varhaiskasvatuksessa. Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön tehtävänä oli kuvata lasten kehotunnekasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toimeksiantajapäiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia kehotunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi eräs joensuulainen päiväkoti.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina kuudelle 3–5-vuotiaiden lasten kanssa työskentelevälle varhaiskasvattajalle. Haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella jokaisella haastateltavalla oli käsitys siitä, mitä kehotunnekasvatus tarkoittaa ja miten sitä toteutetaan päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Tuloksista kävi ilmi, että kehotunnekasvatusta toteutetaan pääosin arjen perustoiminnoissa, mutta sen systemaattiseen toteuttamiseen kaivattiin enemmän suunnitelmallisuutta. Rooli kehotunnekasvatuksen toteuttajana koettiin tärkeäksi, mutta tuloksista nousi esiin myös huoltajien vastuu sekä heidän kanssaan tehtävä yhteistyö. Toimeksiantajapäiväkoti voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksista saatua tietoa kehotunnekasvatuksen toteutumisesta toiminnan tarkastelussa ja kehittämisessä.

Kieli
suomi

Sivuja 59
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat

varhaiskasvatus, lapsen seksuaalinen kehitys, kehotunnekasvatus

THESIS
June 2023
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Marja Hietanen & Veera Korhonen

Title
“Why do you all have your pants down?” – Body-emotion education for children aged 3-5 from the perspective of early childhood educators

Commissioned by
A kindergarten in Joensuu

Abstract

Body-emotion education is a relatively new thing in early childhood education. The purpose of this research-based thesis was to describe the implementation of children’s body-emotion education in early childhood education. The aim of the thesis was to find out the perceptions and experiences of the early childhood educators of 3-5-year-old children at the commissioning kindergarten regarding the implementation of body-emotion education in the day-to-day activities of kindergarten. The commissioning organisation of this thesis was a kindergarten in Joensuu.

The thesis was implemented as a qualitative study. Themed interviews were used as the data collection method, which were implemented as individual interviews for six early childhood educators working with children aged 3-5. The interview material was analysed by data-driven content analysis.

Based on the results of the thesis, each interviewee had an idea of what body-emotion education means and how it is implemented in the day-to-day activities of the kindergarten. The results showed that body-emotion education is mainly implemented in basic everyday activities, but more planning was needed for its systematic implementation. The role as implementer of body-emotion education was felt to be important, but the results also highlighted the responsibility of guardians and the co-operation with them. The commissioner of this thesis can use the information obtained from the results of the thesis about the implementation of body-emotion education in the review and development of operations.

Language
Finnish

Pages 59
Appendices 2
Pages of Appendices 2

Keywords
early childhood education, child’s sexual development, body-emotion education

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat lait, asetukset ja asiakirjat	6
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja oppimiskäsitys	7
2.3	Laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueet	8
2.4	Kokopäiväpedagogiikka varhaiskasvatuksessa	10
3	Lapsen seksuaalisuus ja seksuaalinen kehitys	11
3.1	Lapsen seksuaalisuus	11
3.2	Lapsen seksuaalinen kehitys	12
4	Lasten kehotunnekasvatus	15
4.1	Kehotunnekasvatus	15
4.2	Kehotunnekasvatuksen kahdeksan aihealuetta	16
4.3	Tunne- ja turvataitokasvatus	19
4.4	Kehotunnekasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	23
5	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	26
6	Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	27
7	Aineiston keruu	27
7.1	Laadullinen tutkimus	27
7.2	Teemahaastattelu	29
8	Aineiston analysointi	31
8.1	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	31
8.2	Teemahaastatteluaineiston analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä	32
9	Tulokset	35
9.1	Kehotunnekasvatuksen määrittely	35
9.2	Kehotunnekasvatuksen toteutuminen	37
9.3	Kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä	40
9.4	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	42
10	Johtopäätökset	43
11	Pohdinta	47
11.1	Luotettavuus ja eettisyys	47
11.2	Ammatillinen kasvu	52
11.3	Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet	53
	Lähteet	55

Liitteet

- Liite 1 Teemahaastattelurunko
Liite 2 Saatekirje

1 Johdanto

Kehotunnekasvatus tarkoittaa alle kahdeksanvuotiaiden lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta (Väestöliitto 2023a). Yleisradio Oy (Yle) uutisoi toukokuussa 2023 lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten määrän merkittävästä kasvusta. Suomessa alle 18-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneiden vuosittaisten seksuaalirikosten määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa vajaasta 2 000 tapauksesta noin 3 500 tapaukseen. Sosiaalityöntekijä Tuija Heimonen Itä-Suomen poliisista on sitä mieltä, että seksuaalikasvatusta tulisi antaa entistä nuoremmille lapsille osana pysyviä rakenteita. Varhainen seksuaalikasvatus antaa lapsille valmiuksia kohdata eri ympäristöissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää sekä lisää lasten ja huoltajien ymmärrystä aiheesta. (Ronkainen & Saukkonen 2023.) Kehotunnekasvatuksen kautta saatu tieto kehosta sekä taito suojata ja kunnioittaa koskemattomuutta lisäävät lasten hyvinvointia sekä turvallisuutta ja mahdollistavat siten lasten oikeuksien toteutumisen. Tämä parantaa myös nuoruus- ja aikuisiän seksuaaliterveyttä sekä edistää turvallista seksuaalista käytöstä. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 20; Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 82.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi eräs joensuulainen päiväkotitoiminta. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa varhaiskasvatustyöntekijöitä toteuttamaan kehotunnekasvatusta (Joensuun kaupunki 2022a, 60–61). Opinnäytetyön tehtävänä oli kuvata lasten kehotunnekasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Tutkimuksellinen opinnäytetyö toteutettiin haastattelemalla toimeksiantajapäiväkodin kuutta 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä työskentelevää varhaiskasvattajaa. Haastattelut toteutettiin yksilöteemahaastatteluina ja haastatteluaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyö voi herättää keskustelua, ja sen avulla toimeksiantaja saa tietoa kehotunnekasvatuksen toteutumisesta sekä siihen liittyvistä toimivista ja kehitettävistä käytänteistä toimeksiantajapäiväkodissa.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait, asetukset ja asiakirjat

Varhaiskasvatuslain (540/2018) määritelmän mukaan varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka muodostuu lapsen kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Varhaiskasvatustoiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja siinä painotetaan pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Lasten osallisuuden, aktiivisen toimijuuden sekä vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen ehkäisevät syrjäytymistä sekä edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoitossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1–4 §.)

Varhaiskasvatus on kasvatus- ja koulutuspalvelu, jonka yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Velvoitteet, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä, perustuvat Suomen perustuslakiin (731/1999), varhaiskasvatuslakiin (540/2018), valtioneuvoston asetukseen varhaiskasvatuksesta (753/2018) sekä valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä huomioon otettavia velvoitteita tulee myös muusta lainsäädännöstä sekä Suomen allekirjoittamista kansainvälisistä sopimuksista, joista esimerkkinä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986), Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (59/1991), YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016), YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. (Opetushallitus 2022, 15.)

Kunnan tai kuntayhtymän on mahdollista järjestää varhaiskasvatuspalveluja joko itse tai ostopalveluna palvelun tuottajilta (Opetushallitus 2022, 14). Lapsen etu tulee ottaa ensisijaisesti huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa,

järjestettäessä ja siitä päätettäessä. Kunnalla tai kuntayhtymällä on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta niin, että sen laajuus ja toimintamuodot vastaavat kunnan tarpeita. Kunnalla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta lapselle, kun kyseessä on lapsen kotikunta tai lapsen asuessa kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 4–6 §.) Varhaiskasvatuslain (540/2018, 12 §) mukaan lapsella on oikeus päiväkodissa tai perhepäivähoidossa järjestettävään varhaiskasvatukseen, mutta lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättää hänen huoltajansa (Opetushallitus 2022, 14).

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja oppimiskäsitys

Varhaiskasvatusta ohjaavat kolmetasoiset varhaiskasvatussuunnitelmat: varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Opetushallituksen laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat toimintaa valtakunnallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, kuinka varhaiskasvatusta tulee järjestää, toteuttaa ja kehittää, jotta se olisi mahdollisimman laadukasta ja yhdenvertaista koko Suomessa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ja ne ovat velvoittavia. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat määrittävät, ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisella tasolla. Paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia täytyy tarvittaessa arvioida ja kehittää. (Opetushallitus 2022, 7–9.)

Varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tehdään yhdessä lapsen huoltajien kanssa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu. Vasu on pedagoginen suunnitelma, johon kirjataan lapsen vahvuudet ja voimavarat sekä yksilölliset tarpeet, joiden pohjalta suunnitellaan lapsen yksilöllinen huomioiminen varhaiskasvatuksen toiminnassa. Vasua tarkennetaan säännöllisesti lapsen tarpeet huomioon ottaen. (Opetushallitus 2022, 10–12.) Kolmen edellä mainitun varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi käytännön varhaiskasvatustyössä käytetään yleensä myös neljättä tasoa eli ryhmäkohtaista

varhaiskasvatussuunnitelmaa eli ryhmän vasua. Ryhmän vasun avulla on mahdollista suhteuttaa muiden varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet ja sisällöt ryhmän konkreettiseen arkeen. (Ahonen 2017, 19.)

Lapsilla on synnynnäinen uteliaisuus ja innokkuus uuden oppimista kohtaan. Varhaiskasvatuksen oppimiskäsityksen mukaan lapset nähdään aktiivisina toimijoina, jotka kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lasten oppiminen on kokonaisvaltaista, koska se muodostuu tiedoista ja taidoista sekä toiminnasta, tunteista, aistihavainnoista ja kehollisista kokemuksista sekä kielestä ja ajattelusta. Lapsilla oppimista tapahtuu koko ajan ja joka tilanteessa heidän havainnoidessaan ja tarkkaillessaan ympäristöään, jäljitellessään muiden toimintaa sekä leikkiessään. Varhaiskasvatusympäristössä oppimisen lähtökohtia ovat lasten mielenkiinnon kohteet sekä osaaminen ja aiemmat kokemukset, jotka yhdistyvät uusiin opeteltaviin asioihin. Lasten oppimista ja osallisuutta edistävät hyvä ja turvallinen olo, myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet sekä vertaisryhmässä toimiminen ja yhteisöön kuulumisen kokemus. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjaus ja tuki sekä toiminnan kiinnostavuuden, tavoitteellisuuden ja sopivan haastavuuden tuottamat ilon ja onnistumisen kokemukset innostavat lasta oppimaan enemmän ja enemmän. (Opetushallitus 2022, 21–22.)

2.3 Laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle, joka käsittää tiedot ja taidot, arvot ja asenteet sekä tahdon. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten osaamista eli heidän kykyään käyttää oppimiaan tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteessa sen edellyttämällä tavalla. Lasten omaksumilla arvoilla ja asenteilla sekä tahdolla toimia on merkittävä vaikutus opittujen tietojen ja taitojen käyttämiseen. Laaja-alainen osaaminen muodostuu kuudesta osa-alueesta, joita ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, digitaalinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen (kuvio 1). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon kasvatuksen, opetuksen ja hoidon

kokonaisuudessa sekä toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen on varhaislapsuudessa alkava elämänmittainen prosessi, joka edistää lasten kasvua yksilö- ja yhteisötasolla. (Opetushallitus 2022, 23–24.)

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Opetushallitus 2022, 38).

Varhaiskasvatuksen laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista oppimista. Laadukkaan pedagogisen toiminnan keskeisiä sisältöjä ja tavoitteita kuvataan esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisilla oppimisen alueilla, joita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet ovat keskeisessä roolissa pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa, koska lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia jokaisesta viidestä oppimisen alueesta. Oppimisen alueet eivät ole erillisiä ja yksittäin toteutettavia kokonaisuuksia, vaan niitä toteutetaan yhdistellen ja soveltaen lasten mielenkiinnon kohteet ja osaaminen huomioon ottaen. (Opetushallitus 2022, 42.)

2.4 Kokopäiväpedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen toiminnassa painotetaan pedagogiikkaa, joka tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista ammattihenkilöstön toteuttamaa lasten oppimista ja hyvinvointia edistävää toimintaa. Sen perustana toimivat monitieteinen tieto, määritelty arvoperusta sekä lapseen, lapsuuteen ja oppimiseen liittyvä käsitys. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka tulee esiin toimintakulttuurissa, kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa sekä oppimisympäristöissä. (Opetushallitus 2022, 22.)

Varhaiskasvatuksen kokonaisvaltainen pedagogiikka on kokopäiväpedagogiikkaa. Mertalan (2020) mukaan kokopäiväpedagogiikka tarkoittaa toimintaa, jossa kaikki arjen kohtaamiset ja toimet nähdään pedagogisesti merkityksellisinä hetkinä, ei pelkästään suunnitellut opetus- ja toimintatuokiot. (Lämsä 2021, 80.) Varhaiskasvatuksen päivittäiset hoitotilanteet, kuten ruokailu, pukeutuminen ja riisuminen, lepoaika ja hygieniasta huolehtiminen, ovat samaan aikaan kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan arjessa ja vuorovaikutuksessa tarvittavia taitoja sekä omaksutaan hyviä tottumuksia (Opetushallitus 2022, 23).

Kataja (2018) määrittelee kokopäiväpedagogiikan keskeisiksi tavoitteiksi laajalaisen osaamisen vahvistamisen, osallisuuden kokemuksen vahvistamisen, turvallisuudentunteen rakentumisen ja lasten omien ratkaisujen kuulemisen päivän eri vaiheissa. Kokopäiväpedagogiikan pyrkimyksenä on kokonaisvaltainen toimintarakenne, jonka keskiössä ovat pedagoginen toiminta ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edustama ajattelu. Kokopäiväpedagogiikassa pedagogiset tavoitteet ulottuvat sekä spontaaneihin että ennalta suunniteltuihin tilanteisiin. (Lämsä 2021, 80).

Keskeinen osa varhaiskasvatuksen kokopäiväpedagogiikkaa on lapsen osallisuus, joka tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen päivittäisissä hoitotilanteissa. Lapsella tulee olla mahdollisuus tehdä omia päätelmiä ja kokeilla erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja oppiakseen tekemään perusteltuja valintoja ja säätelmään omaa toimintaansa. Osallistaminen vahvistaa lapsen positiivista

minäkuvaa, joka saa hänet luottamaan itseensä myös haastavissa tilanteissa. (Kataja 2018.)

3 Lapsen seksuaalisuus ja seksuaalinen kehitys

3.1 Lapsen seksuaalisuus

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee seksuaalisuuden seuraavasti:

Seksuaalisuus on läpi elämän keskeinen osa ihmisenä olemista, joka käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetit ja -roolit, seksuaalisen suuntautumisen, eroottisuuden, nautinnon, läheisyyden ja lisääntymisen. -- Seksuaalisuuteen vaikuttaa biologisten, psykologisten ja sosiaalisten, taloudellisten, poliittisten ja oikeudellisten, historiallisten ja kulttuuristen sekä uskonnollisten ja henkisten tekijöiden vuorovaikutus. (World Health Organization 2022.)

Lapsella on ikioma ja puhdas seksuaalisuutensa, joka on täynnä viattomuutta ja koskemattomuutta (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 23). Lapsuuden seksuaalisuuden tavoitteet liittyvät seksuaalisen minäkuvan ja sukupuoliroolin hyväksyttävyyteen, yksityisyyteen, läheisyyteen ja kiintymyssuhteen turvallisuuteen (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 31). Lapsuuden myönteinen seksuaalisuus muodostuu myönteisestä minäkuvasta ja itsetunnosta sekä ystävyystaidoista (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 23–24, 26). Lapsuuden seksuaalisuus luo perustan myöhemmälle seksuaalisuudelle sekä kokemukselle siitä, onko hyvä ja hyväksytty, onko turvassa läheisessä ihmissuhteessa, voiko nauttia seksuaalisuudesta ja tuottaa seksuaalista nautintoa kumppanille, voiko olla sinut itsensä kanssa ja toimia parisuhteessa haluamallaan tavalla. Lisäksi käsitys intimitetistä alkaa rakentua jo lapsuudessa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 31.)

Seksuaalisuus kuuluu osaksi lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Lapsen seksuaalisuus ilmenee erilaisin tavoin, kuten omaan kehoon tutustumisena, erilaisen kehojen vertailuna, turvan ja mielihyvän hakemisena sekä kiintymyksen

tunteiden näyttämisenä. Lapsella on oikeus saada kehittyä turvallisessa ympäristössä ja itselleen sopivassa tahdissa kohti omannäköistään seksuaalisuutta. Aikuisen tehtävänä on tukea ja suojata tätä lapsen seksuaalista kehitystä sekä antaa lapselle tietoa hänen seksuaalioikeuksistaan. (Ilmonen & Korhonen 2016, 111.) Maailman terveysjärjestö (WHO) määritteli vuonna 2010 tarkemmin lasten seksuaalioikeuksia. Myös Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön (WAS) Seksuaalioikeuksien julistuksessa käsitellään oikeutta saada seksuaalikasvatusta ja tutkittua tietoa seksuaalisuudesta. Lisäksi Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Lapsen oikeuksien sopimus sisältää kehotunnekasvatukseen liittyviä kohtia. (Väestöliitto 2022a.)

3.2 Lapsen seksuaalinen kehitys

Ihmisen seksuaalinen kehitys alkaa jo syntymässä. Se sisältää fyysisten muutosten lisäksi heidän oppimansa seksuaalisen tiedon ja uskomukset sekä käyttäytymisen, joihin vaikuttavat voimakkaasti lapsen ikä, havainnot muiden seksuaalisesta käyttäytymisestä sekä lapsen saama opetus seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (The National Child Traumatic Stress Network 2009.) Seksuaalinen kehitys on prosessi, joka etenee mielessä ja kehossa. Se tapahtuu hitaasti ja portaittain yksilöllisessä aikataulussa temperamentin, kokemusten ja ympäristön vaikutuksesta. Seksuaalisuuden kehityksen eteneminen ei ole riippuvainen seksuaalisen käyttäytymisen etenemisestä. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 10.)

Lapsen seksuaalista kehitystä voi kuvata yleisten seksuaalisten käyttäytymismallien avulla, jotka edustavat tervettä lapsuusajan seksuaalista kehitystä. Alle 4-vuotiaat lapset ovat luonnostaan estottomia. Halu riisua vaatteensa ja olla alasti muiden seurassa sekä intiimialueiden koskettaminen tai näyttäminen julkisessa tilassa ovat yleisiä pienillä lapsilla. Oman kehonsa lisäksi pienet lapset ovat yleensä avoimen uteliaita toisten kehoa ja kehon toimintoja kohtaan. He kertovat oman kehonsa toiminnoista ikätovereilleen sekä esittävät kysymyksiä omasta ja muiden vartaloista ja kehon toiminnoista. Lasten kasvaessa ja lasten välisen vuorovaikutuksen lisääntyessä, he tulevat tietoisemmiksi sukupuolten

välisistä eroista. Noin 4–6-vuotiaat lapset voivat satunnaisesti unnuttaa eli tyydyttää itseään yksityisesti tai julkisesti. He ovat kiinnostuneita näkemään aikuisia alasti tai riisuuntumassa esimerkiksi peseytymistilanteissa. Lapset alkavat yleensä leikkimään koti-, lääkäri- ja synnytysleikkejä sekä saattavat tutkia intiimialueitaan yhdessä ikätovereidensa kanssa. He saattavat puhua intiimialueista ja käyttää niistä ”rumia sanoja” ymmärtämättä niiden tarkoitusta sekä matkia aikuisten seurustelukäyttäytymistä, kuten kädestä pitämistä ja suutelemista. Lapset alkavat enenevässä määrin esittää seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyviä kysymyksiä. (The National Child Traumatic Stress Network 2009; National Sexual Violence Resource Center 2013.)

Kättilö ja terveydenhoitaja Erja Korteniemi-Poikela ja lastenpsykiatri Raisa Cacciatore ovat kehittäneet seksuaalisuuden portaat -mallin. Seksuaalisuuden portaat on kokonaisvaltainen tunnekasvatusmalli seksuaalisen kehityksen ikätasoisista vaiheista (kuvio 2). Seksuaalisuuden portaat kuvastavat seksuaalisuutta ihmisen sisäisenä ominaisuutena, joka kehittyy kokonaisvaltaisesti järjen, tunteen ja biologian tasolla. Seksuaalisen kehityksen vaiheita ovat uteliaisuus, herkistyminen ja rohkaistuminen. Seksuaalisuuden kehitysportaita on syntymästä aikuisuuteen yksitoista, joista kolme ensimmäistä ovat ajankohtaisia 3–5-vuotiaille lapsille. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 8–10.)

Olen ihana! (0-4-vuotta)

- Rakastaa ja hyväksyy itsensä täysin
- Nauttii kehosta ja kosketuksesta
- On utelias
- Tutustuu kehoonsa ja leikkii sen kaikilla kohdilla
- Opettelee tunteiden rauhoittelua

Tykkäyskaveri (3-8-vuotta)

- Näyttää tunteensa
- Tykkää monista asioista ja ihmisistä
- Kaveruus, ihastukset ja rakkaus kiinnostavat
- Hali-pusi-leikit kiehtovat
- Tykkäyksen näyttämisen rajojen opetteleminen
- Toisten omista eroavat tunteet

Vanhempien ihailu (3-9-vuotta)

- Omalle rakkauden tunteelle etsitään erityinen kohde
- Rakkauden tunnustaminen omalle vanhemmalle
- Mustasukkaisuus
- Keimailu
- Sukupuoliroolit kiinnostavat
- Tarve olla tärkeä ja pidetty

Kuvio 2. Seksuaalisuuden portaat 1–3 (Cacciatore 2021).

Jokaisella portaalla on oma tehtävänsä, haasteensa ja oppinsa, ja niiden läpikäyminen rakentaa vähitellen lapsen seksuaalisuutta aikuisuutta varten. Seksuaalisuuden portaissa on esitetty suuntaa antavat ikähaarukat, joissa toiminnan sijaan on kyse sisäisestä kypsymisestä, kyvystä kaivata ja käsitellä asioita sekä valmiuksia toimia. Jokainen porras on yhtä arvokas, joten seksuaalisuuden portaissa on tärkeää olla kiirehtimättä ja edetä omassa tahdissaan. Seksuaalisuuden portaat -tunnekasvatusmalli soveltuu käytettäväksi kotona, varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa, nuorisotyössä, vammaistyössä ja seksuaaliterapiassa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 21–22.)

4 Lasten kehotunnekasvatus

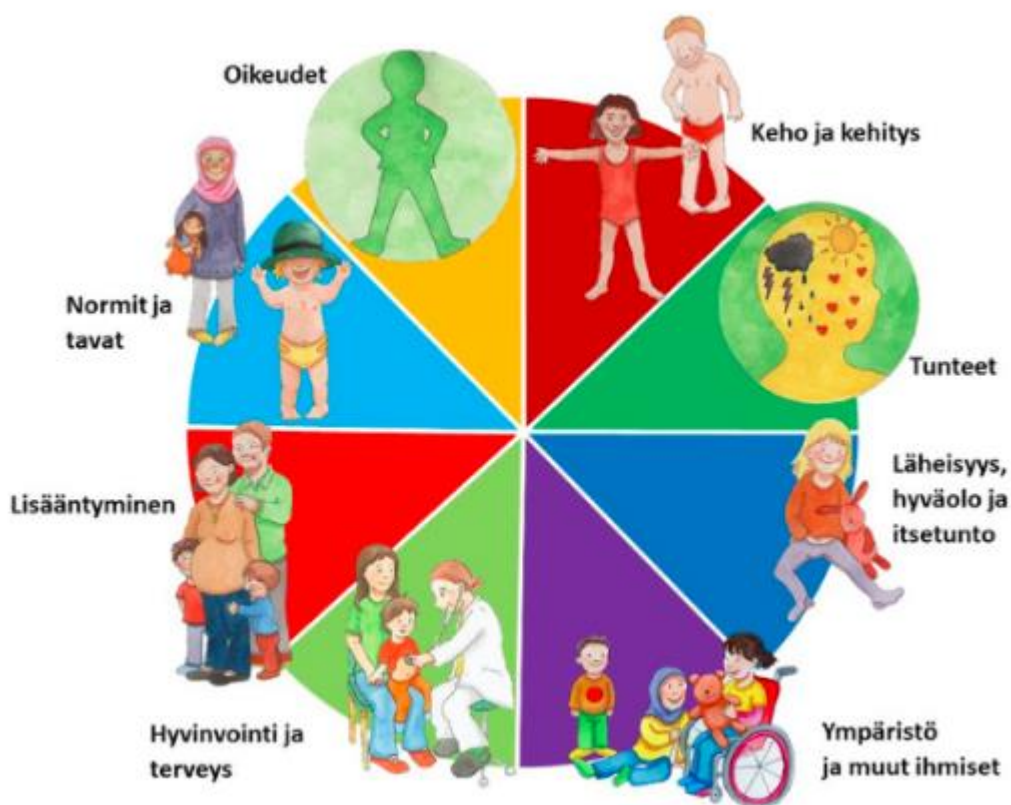
4.1 Kehotunnekasvatus

Kehotunteella tarkoitetaan ihmisen sisäistä kokemusta omasta kehostaan. Se muodostuu kehon, tunteiden ja niihin liittyvien kokemusten arvostamisesta sekä itsensä tuntemisesta. Kehotunne kuvastaa, millä tavalla ihminen viihtyy omana itsenään ja omassa kehossaan sekä mitä tunteita oma keho herättää. Jokaisella on yksilöllinen kehotunne, jonka kuuntelemista ja ilmaisemista täytyy harjoitella. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 84–85.) Kehoitsetunto taas tarkoittaa kehonkuvaa, eli ihmisen käsitystä omasta kehostaan. Kehoitsetunto kuvastaa, millaisena ihminen kokee oman kehonsa. Myönteinen kosketus ja läheisyys sekä kunnioitus ja arvostava puhe kaikenlaisia kehoja kohtaan tukevat lapsen kehoitsetunnon myönteistä kehitystä. (Väestöliitto 2022b.)

Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan 0–8-vuotiaiden lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta (Väestöliitto 2023a). Kehotunnekasvatus on laaja kokonaisuus, joka tukee lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kehotunnekasvatus-sana kuvastaa hyvin pienten lasten kehitystä ja tarpeita sekä sitä, mistä pienille lapsille annettavassa seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa on kyse. (Väestöliitto 2023b.) Kehotunnekasvatuksessa korostuu tieto kehosta ja omista oikeuksista, taito suojata ja kunnioittaa omaa ja muiden kehoa sekä kyky kuunnella ja ilmaista omassa kehossa olevia tunteita. Kehotunnekasvatuksen tarkoituksena on vahvistaa lapsen omaa kehotunnetta ja kehoitsetuntoa, tunnetaitoja, myönteistä kokemusta läheisyydestä sekä oman ja toisten kehotunteen kunnioitusta. Samalla lapsi oppii arvostamaan erilaisia kehoja ja ymmärtää ihmisten yksilöllisyyden. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 84–85.) Aiheen laajuuden vuoksi opinnäytetyössä käsitellään erikseen kehotunnekasvatuksen kahdeksan aihealuetta sekä tunne- ja turvataitokasvatusta. Aiheiden käsitteleminen erikseen selkeyttää kokonaisuutta.

4.2 Kehotunnekasvatuksen kahdeksan aihealuetta

Kehotunnekasvatukseen kuuluu Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan kahdeksan aihealuetta (kuvio 3). Jokainen aihealue tulee käydä lapsen kanssa läpi sekä opettaa lapselle aihealueeseen liittyviä tietoja ja taitoja. Sillä tavalla kehotunnekasvatus toteutuu riittävällä tasolla ja kokonaisvaltaisesti. Kehotunnekasvatuksessa huomioidaan aina lapsen ikä ja opetusta toteutetaan ikätasolle sopivalla tavalla. Myös myönteisen asenteen opettaminen kuuluu kehotunnekasvatukseen ja on osa jokaista kehotunnekasvatuksen aihealuetta. (Väestöliitto 2022c.)

Kuvio 3. Kehotunnekasvatuksen kahdeksan aihealuetta (Väestöliitto 2022c).

Ensimmäinen aihealue on keho ja kehitys. Lapsen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että lapsi tutustuu omaan kehoonsa ja opettelee käyttämään sitä. Lapsi suhtautuu omaan kehoonsa luonnostaan ylpeästi ja uteliaasti sekä huomaa, että oma keho ja sillä tehtävät asiat tuottavat mielihyvää. Lapsi on kiinnostunut kehosta sekä sen eri osista ja toiminnoista. Lapsi myös havaitsee

eroavaisuuksia kehojen välillä. Lapselle puhutaan kehoon liittyvistä luonnollisista asioista avoimesti sekä kerrotaan, että kehossa on yksityisiä alueita, jotka tavallisesti peitetään vaatteilla. Lasta opetetaan pitämään huolta kehostaan sekä arvostamaan omaa kehoaan ja muiden erilaisia kehoja. (Väestöliitto 2022c.)

Toinen aihealue on tunteet. Lapsella tunteet tuntuvat voimakkaina sekä kehossa että mielessä. Lapselle kerrotaan, että on olemassa monenlaisia hyvältä ja huonolta tuntuvia tunteita, jotka syntyvät erilaisista syistä ja tuntuvat sekä näkyvät eri ihmisillä erilaisin tavoin. Lapselle kerrotaan, että kaikenlaiset tunteet ovat sallittuja ja opetetaan, miten erilaisia tunteita voi tunnistaa, nimetä, käsitellä ja ilmaista. (Väestöliitto 2022c.)

Kolmas aihealue on läheisyys, hyvä olo ja itsetunto. Lapsen hyvän itsetunnon ja kehonkuvan rakentumista edistäviä tekijöitä ovat hoivat, hellyys, läheisyys ja myönteinen kosketus. Myös mielihyvää tuottava tekeminen ja omaan kehoon tutustuminen tukevat lapsen myönteisen kehonkuvan kehittymistä. Lasta ohjataan kunnioittavasti hänen tutkiessaan omaa kehoaan ja tutustuessaan ympäröivään maailmaan kaikilla aisteillaan. Lapsella on oikeus saada ymmärrystä ja arvostusta omana itsenään kehityksensä eri vaiheissa. (Väestöliitto 2022c.)

Neljäs aihealue on ympäristö ja muut ihmiset. Lapsi elää vahvassa yhteydessä oman perheensä kanssa ja on merkityksellistä, että lapsi saa tuntee perheensä arvokkaaksi. Lapsi on kiinnostunut erilaisista perheistä ja leikkii erilaisia koti- ja roolileikkejä. Lapselle annetaan tietoa erilaisista ihmisistä ja identiteeteistä, perhemalleista, kulttuureista, kielistä ja tavoista elää. Lapselle kerrotaan, että kaikki ovat yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia. Lasta rohkaistaan leikkimään ja ilmaistamaan itseään sekä kannustetaan tavoittelemaan tulevaisuuden toiveitaan sukupuolesta tai muista lapsen ominaisuuksista riippumatta. Aikuinen voi myös omalla toiminnallaan ja suhtautumisellaan välittää myönteistä asennetta erilaisia elämäntapoja ja ihmissuhteita kohtaan. (Väestöliitto 2022c.)

Viides aihealue on hyvinvointi ja terveys. Lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäviä keskeisiä tekijöitä ovat terveys, turvallisuus, myönteinen kosketus ja

läheisyys. Läheiset suhteet turvallisiin aikuisiin suojaavat lasta ja on tärkeää, että lapsen kanssa olemiseen ja lapsen kuuntelemiseen varataan aikaa. Myös lapsen mahdolliseen pakonomaiseen tai ahdistuneeseen seksuaaliseen käytökseen tulee puuttua sekä huolehtia, että lapsi saa siihen tarvittavaa apua. Lasta suojellaan kaikenlaiselta häirinnältä ja väkivallalta sekä annetaan tietoa läheisyydestä ja yksityisyydestä. Lapselle kerrotaan koskettamisen säännöistä ja lasta opetetaan tunnistamaan hyvän ja huonon kosketuksen ero. Lisäksi lapselle opetetaan toimintamallit niihin tilanteisiin, joissa kosketus ei tunnu hyvältä. Lasta kannustetaan luottamaan omiin kokemuksiinsa, arvostamaan niitä ja kertomaan niistä sekä pyytämään apua missä tahansa tilanteessa. Lapsen kanssa myös tutustutaan erilaisiin medioihin ja opetetaan lapselle medialukutaitoa sekä erilaisten medioiden käyttöä. (Väestöliitto 2022c.)

Kuudes aihealue on lisääntyminen. Lasta voivat kiinnostaa muiden asioiden ohella myös lisääntymiseen liittyvät asiat. Lasta rohkaistaan kysymään mieleen tulevista asioista ja kysymyksiin vastataan asianmukaisesti ja rohkaisevasti. Lapselle annetaan ikätasolle sopivaa totuudenmukaista tietoa lisääntymiseen liittyvistä asioista, kuten erilaisista tavoista, joilla lapsi voi tulla perheeseen. Lapsi saattaa käsitellä aihetta lisäksi leikin kautta ja lasta tulee rohkaista siinä. Lisääntymiseen liittyvät asiat kiinnostavat toisia lapsia enemmän ja toisia vähemmän. (Väestöliitto 2022c.)

Seitsemäs aihealue on normit ja tavat. Lapsi oppii kulttuuriin kuuluvia normeja ja tapoja havainnoimalla ympärillään olevia ihmisiä. Muiden puheet, ilmeet ja äänensävyt välittävät lapselle viestiä siitä, minkälaisia asioita pidetään sallittuina ja kiellettyinä. Lapsi voi myös monesti haluta sanoa ja tehdä kiellettyinä pidettyjä asioita. Lapsi vasta opettelee yleisiä käyttäytymis- ja sopivuussääntöjä, joten lasta ohjeistetaan lempeästi siinä, miten erilaisissa julkisissa ja yksityisissä tilanteissa toimitaan ja käyttäytyään. Lapselle opetetaan alastomuuteen ja kehon koskettamiseen liittyvät tavat sekä sopivat sanat liittyen kehoon ja eritteisiin. Lapselle kerrotaan, että maailmassa on erilaisia kulttuureja, kieliä, uskontoja ja elämäntapoja ja että ihmisten elämäntavat voivat olla keskenään erilaisia. Lapselle kerrotaan myös yleisestä suomalaisesta kulttuuriperinteestä sekä välitetään tietoa häntä ympäröivästä yhteisöstä, yhteiskunnasta ja kulttuurista.

Lapselle välitetään tietoa sukupuolten ja ihmisten välisestä tasa-arvosta sekä opetetaan taitoja toimia yhteiskunnassa ja muiden ihmisten kanssa kunnioittavalla ja arvostavalla tavalla. Lapsen kyky toimia sosiaalisissa tilanteissa yleisesti hyväksyttävillä tavoilla auttaa lasta saavuttamaan muiden hyväksynnän. (Väestöliitto 2022c.)

Kahdeksas aihealue on oikeudet. Jokaisella lapsella on seksuaalioikeuksia ja oikeus tietää niistä. Lapsella on oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta sekä siihen liittyvistä asioista, esittää kysymyksiä ja oppia puhumaan asioista sopivilla nimillä. Lapsen tulee voida puhua kaikista aiheista sekä saada kysymyksiinsä ikätasolleen sopivia arvostavia vastauksia. Lapsella on oikeus ilmaista omia toiveitaan ja tarpeitaan sekä tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioiduksi ja ymmärretyksi omana ainutlaatuisena itsenään. Lapsella on oikeus arvostavaan kohteluun syntymässä määritellystä tai lapsen kokemasta sukupuolesta riippumatta. Lapsella on myös oikeus leikkiin ja erilaisten sukupuoliroolien kokeilemiseen. Lisäksi lapsella on oikeus tutustua omaan kehoonsa ja päättää siitä. Lapsen tulee saada sekä tarvitsemaansa yksityisyyttä että turvallista läheisyyttä sitä halutesaan. Lapsen tulee saada suojelua kaikenlaiselta fyysiseltä ja psyykkiseltä häirinnältä sekä seksuaaliselta väkivallalta. Turvallinen ja tuettu kasvuympäristö sekä turvataitojen oppiminen kuuluvat myös lapsen oikeuksiin. Lisäksi lapsen tulee saada osallistua ikätaso huomioon ottaen häntä koskevaan päätöksentekoon. (Väestöliitto 2022a.)

4.3 Tunne- ja turvataitokasvatus

Kaikki tilanteet, joissa ollaan tekemisissä läheisyyden ja koskettamisen kanssa, antavat lapselle tietoa koskettamiseen ja läheisyyteen liittyvistä säännöistä, kuten siitä, miten lapsi voi koskea toisia ihmisiä, miten toiset ihmiset voivat koskea lapseen sekä minkälaisiin tilanteisiin ympärillä olevat aikuiset puuttuvat. Lapset myös toimivat tilanteissa sekä liikkuvat ympäristöissä, joiden turvallisuutta aikuisen ei ole mahdollista varmistaa jatkuvasti. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 95, 97.) Lapsi voi kohdata väkivaltaa, häirintää ja kiusaamista eri toimintaympäristöissä, kuten kotona, päiväkodissa, netissä tai harrastuksissa

(Cacciatore & Kangaskoski 2022, 4). Sen vuoksi on tärkeää, että lapsi oppii keinoja, joilla voi suojella ja puolustaa itseään sekä selvitä tilanteista itse, mikäli se on mahdollista. Turvataitojen opettamisessa on hyvä ottaa huomioon, että lapsi tarvitsee turvasääntöjä erilaisiin tilanteisiin. Lapsi tarvitsee arjen taitoja tavallisiin sosiaalisiin tilanteisiin, joissa joutuu miettimään omaa kehoaan koskevaa rajanvetoa toisten lasten ja tuttujen aikuisten kanssa sekä konkreettisia ohjeita ja keinoja vaarallisten aikuisten kohtaamiseen. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 97, 105–106.)

Tunne- ja turvataitokasvatuksen tarkoituksena on edistää lasten turvallista kasvua ja kehitystä, lisätä lasten omia tunne- ja turvataitoja, vahvistaa aikuisten välistä yhteistyötä sekä ennaltaehkäistä kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää (Lajunen, Ahl, Andell, Laakso & Ylenius-Lehtonen 2019, 11). Tavoitteena on myös lisätä lapsen itsearvostusta ja itsetuntemusta, kehittää lapsen taitoja toimia sosiaalisissa tilanteissa ja kaverisuhteissa, antaa lapselle valmiuksia tunnistaa vaarallisia tilanteita sekä ohjeistaa lasta puhumaan luotettavalle aikuiselle huolenaiheistaan (Cacciatore & Kangaskoski 2022, 3). Lapselle tulee kertoa, että jokaisen omanlainen keho on upea, ainutlaatuinen ja arvokas eikä ketään saa kiusata kehoon liittyvistä asioista. Lisäksi lapsen tulee tietää, että jokaisella on oikeus määrätä itse omasta kehostaan. Lapsi voi tulla tietoiseksi omista oikeuksistaan vasta, kun niistä kertoo hänelle. Hyvä kehoitsetunto saa lapsen ottamaan vastuuta kehostaan sekä suojelemaan sitä vaaroilta ja vahingoittumiselta. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 99–100.) Tunne- ja turvataitokasvatus toteutuu parhaiten silloin, kun sen toteuttamisessa otetaan huomioon lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuus sekä yhteisöllisyys ja kotien kanssa tehtävä yhteistyö. Tunne- ja turvataitokasvatuksessa lapsi tulee nähdä samanaikaisesti sekä aikuisten huolenpitoa ja suojelua tarvitsevana että erillisenä vuorovaikutuksen osapuolena ja oman elämänsä aktiivisena toimijana. (Lajunen ym. 2019, 17.)

Turvataidot voidaan jakaa neljään aihealueeseen, joista lapselle opetetaan tietoja ja taitoja sekä asianmukaista asennetta. Ensimmäinen aihealue on kehon osien nimeäminen. Lapselle opetetaan ja lapsen kanssa harjoitellaan, että kehon jokaiselle kohdalle on olemassa yleisesti hyväksytyt nimet ja kehon

jokaisesta kohdasta on sallittua puhua sekä aikuisten että ikätovereiden kanssa. Lapselle välitetään asennetta, että ihmiskeho on jokaisesta paikasta yhtä hyvä, kehoa täytyy kunnioittaa ja siitä tulee pitää huolta. Monimuotoisuus on hyvä asia ja erilaiset kehot ovat kaikki samanarvoisia. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 102.)

Toinen aihealue on uimapukusääntö. Lapselle opetetaan, että ne kehon alueet, jotka jäävät uimapuvun alle ovat yksityisiä alueita ja niistä lapsella on oikeus määrätä itse. Tarkoituksena on, että lapsi oppii tunnistamaan kehon yksityiset alueet ja tietää, että hänen ei ole koskaan pakko suostua koskettamiseen, näyttämiseen, puhumiseen tai katsomiseen, kun on kyse lapsen omaa tai toisen kehoa koskevista asioista. Lapselle tulee kertoa myös siitä, että yksityisiä alueita yhdessä tutkiessa tai katsoessa saa tehdä vain sellaisia asioita, jotka tuntuvat molemmista miellyttäviltä. Lapselle välitetään asennetta, että kehossa olevia arvokkaita, yksityisiä ja omia paikkoja täytyy suojata, eikä niitä yleensä näytetä kaikille. Yksityiset alueet kuitenkin ovat yhtä arvokkaita kuin kehon muutkin osat, eikä niissä ole mitään väärää. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 102.)

Kolmas aihealue on koskettamisen säännöt. Lapselle opetetaan, että kosketuksen tulee olla jokaiselle osapuolelle vapaaehtoista ja miellyttävää, eikä sen kuulu tuntua ikävältä kehossa tai mielessä kosketuksen hetkellä tai jälkeenpäin. Lisäksi lapsen tulee tietää, että kosketuksen ei kuulu olla salaisuus. Kosketuksia voi nimetä vihreän ja punaisen värin mukaan. Vihreän värin kosketuksella tarkoitetaan kosketusta, joka tuntuu mukavalta ja turvalliselta. Punaisen värin kosketuksella tarkoitetaan kosketusta, joka tekee kipeää tai aiheuttaa huolta tai suuttumusta. Tarkoituksena on, että lapsi oppii pyytämään luvan toisten koskettamiseen, havaitsemaan oman kosketukseen liittyvän tunteensa ja halutessaan kieltäytymään kosketuksesta sekä hahmottamaan sen, että kosketukset voivat olla keskenään erilaisia. Lapselle välitetään asennetta, että jokaisella on oikeus päättää ja määrätä omasta kehostaan sekä muiden ihmisten kehojen koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus tulee ottaa huomioon kaikissa tilanteissa. Toisten ihmisten kehoista tulee myös puhua kauniisti. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 103.)

Neljäs aihealue on kolmen kohdan sääntö. Lapselle opetetaan kolme kohtaa sisältävä toimintamalli sellaisiin tilanteisiin tai kosketuksiin, jotka tuntuvat epämiellyttäviltä tai ahdistavilta. Kolmen kohdan säännön mukaan epämiellyttävissä tilanteissa tulee sanoa ei, lähteä pois tilanteesta ja kertoa tapahtuneesta tutulle ja luotettavalle aikuiselle. Tarkoituksena on, että lapsi oppii toimimaan asianmukaisella tavalla uhkaavissa tai epämiellyttävissä tilanteissa, kykenee havaitsemaan ja ehkäisemään kielteisiä kehokokemuksia ja ei-toivottuja kosketuksia sekä hakemaan tarvittaessa apua. Lapselle välitetään asennetta, että lapsella on oikeuksia ja lapsen kehoon ei saa koskea lapsen haluamatta. Lapsen on sallittua puolustaa itseään ja aikuisten tehtävä on tukea lapsen oikeutta määrätä omasta kehostaan. Aikuisten tukeen saa ja täytyy turvautua ja aikuisille on sallittua kertoa myös kehoon liittyvistä asioista. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 103.)

Tunnetaidot ovat oleellinen osa turvataitokasvatusta. Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa ja ilmaista erilaisia tunteita sekä taitoa selvitä niiden kanssa. Lapsi vasta harjoittelee näitä taitoja ja tarvitsee sen vuoksi tunteidensa säätelyyn aikuisen apua. Tarkoituksena on saada lapsi luottamaan omiin tunteisiinsa, koska siten lapsi pystyy itse tunnistamaan, mikä tuntuu hänestä hyvältä ja mikä huonolta kosketukselta ja sen myötä arvioimaan omaa kokemustaan erilaisista tilanteista. Tunnetaidot siis auttavat lasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia myönteisiä ja kielteisiä tunteita läheisyyteen ja kosketukseen liittyen. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 106–107.) Lisäksi on tärkeää, että lapsi kasvaa omiin tunteisiinsa sekä oppii tunnistamaan ja sietämään niitä. Omien tunteiden tunnistaminen ja yhteys omaan minuuteen mahdollistavat empatiakyvyn kehittymisen ja kokemukset rakastetuksi, arvostetuksi ja nähdyksi tulemisesta. (Bildjuschin & Ruuhilahti 2012, 48.) On tärkeää, että aikuinen kuulee ja hyväksyy lapsen tunteet sekä uskoo lapsen tunnekokemukseen. Se vahvistaa lapsen luottamusta siihen, että hänestä pidetään huolta ja hänen tunteensa ja tarpeensa otetaan huomioon. Lisäksi lapsi saa myönteisen kokemuksen siitä, että hankalistakin asioista saa ja kannattaa kertoa. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 108.)

4.4 Kehotunnekasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei puhuta suoraan kehotunnekasvatuksesta, mutta eri oppimisen alueisiin sisältyy tavoitteita, jotka liittyvät kehotunnekasvatukseen. Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen sekä itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen laaja-alaisen osaamisen alueeseen sisältyy terveyden ja turvallisuuden liittyviä asioita, joiden tehtävänä on edistää lasten valmiuksia huolehtia omasta terveydestään, hyvinvoinnistaan ja turvallisuudestaan. Lasten kanssa harjoitellaan turvallisuuden liittyviä taitoja arkipäiväisissä tilanteissa, lasten tunteiden ilmaisua sekä itsesäätelyn taitoja vahvistetaan ja lapsia kannustetaan pyytämään sekä hakemaan tarvittaessa apua. Lapsia ohjataan kunnioittavasti ikätason mukaisessa kiinnostuksessa seksuaalisuuteen ja kehoon ja lapsia opetetaan arvostamaan ja suojelemaan sekä omaa että toisten kehoa. Kielten rikas maailma -oppimisen alueeseen sekä ajattelun ja oppimisen ja kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun laaja-alaiseen osaamisen alueeseen sisältyy lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen sekä kulttuurisen osaamisen kehittämiseen liittyviä asioita. (Opetushallitus 2022, 24–26, 42–44, 50–51.) Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kehotunnekasvatus on nostettu omaksi aihealueekseen. Se velvoittaa paikallisia varhaiskasvatustyksiköitä antamaan lapsille ikätasoista kehotunnekasvatuksen eri osa-alueet kattavaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. (Joensuun kaupunki 2022a, 60–61.)

Seksuaalikasvatusta tapahtuu päivittäin muun elämän ohessa, osana ihmiseksi kasvamista. Suurin vastuu lapsen seksuaalikasvatuksesta on kodilla, mutta sen lisäksi lapsen seksuaalisuuteen liittyviin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin vaikuttavat myös muut lapsen elämään kuuluvat tahot. Lapsen kasvuympäristön ilmiöillä ja henkilöillä on merkittävä vaikutus lapsen kehitykseen, ja lapsena koetut asiat sekä kohtaamiset muokkaavat myös lapsen seksuaalisuutta. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 64.) Lisäksi lapsen käsitys oman seksuaalisuuden hyväksyttävyydestä ja myönteisyydestä muodostuu osana lapsuusvuosien kasvua ja kehitystä (Kangaskoski 2016, 197). Huoltajat ovat lapsen ensisijaisia kasvattajia, mutta sen ohella varhaiskasvatuksella on suuri vaikutus lapsen täysipainoisen kasvun ja kehityksen tukemisessa (Kankkunen & Takala 2016, 186). Monet lapset viettävät arjessaan paljon aikaa varhaiskasvatuksessa ja siten

jokaisella varhaiskasvattajalla on tärkeä rooli lapsen kasvattajana. Lapsen seksuaalisuus on laaja kokonaisuus, joten jokainen varhaiskasvattaja antaa seksuaalikasvatusta erilaisissa päiväkodin arjessa päivittäin tapahtuvissa tilanteissa joko tietoisesti tai tiedostamattaan. Myös varhaiskasvattajan lapselle viestimät asiat, kuten vitsit, tiuskaisut tai vaikeneminen, välittävät lapselle asenteita ja käyttäytymisnormeja. Lisäksi lapsi havainnoi ympäristöstään jatkuvasti sallittuina ja kiellettyinä pidettyjä asioita sekä sitä, miten aikuiset reagoivat erilaisiin asioihin. (Kangaskoski 2016, 197–198.)

Erilaiset varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvat perustoiminnot, kuten pukeutumistilanteet, ruokailu- ja lepoaikat sekä WC-toiminnot (Kettukangas 2017, 19) ovat hyviä arjen kasvatustilanteita kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Arjessa tapahtuvissa perustilanteissa on mahdollista harjoitella esimerkiksi kehon osien tunnistamista ja nimeämistä sekä omien rajojen vetämistä. (Kankkunen & Takala 2016, 193.) Lisäksi päiväkodin arjessa voi tulla vastaan erilaisia seksuaalisuuteen liittyviä tilanteita, kuten lasten seksuaalista käytöstä, seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä tai lapsiryhmän niin kutsuttuja buumeja, kuten pusuhippaa. (Kangaskoski 2016, 197–198, 203). Siksi on tärkeää, että varhaiskasvattajilla on tarpeeksi tietoa, osaamista ja positiivista asennetta kohdata lapsen seksuaalisuus sekä samalla myös omat arvot ja asenteet aiheeseen liittyen (Kankkunen & Takala 2016, 186).

Tieto lapsen seksuaalisesta kehityksestä voi tasoittaa varhaiskasvattajan lapsen seksuaaliseen käytökseen liittyviä tunnereaktioita ja tiedon avulla varhaiskasvattajan on mahdollista arvioida, onko lapsen seksuaalisessa käytöksessä kyse normaalista vai huolta herättävästä käytöksestä. Varhaiskasvattajan elämänhistoria, mahdolliset traumaattiset kokemukset tai lapsuudessa koetut häpeän tunteet voivat lisäksi vaikuttaa odottamattomalla tavalla varhaiskasvattajan ajatuksiin ja reagointitapoihin lapsen seksuaalisuutta kohdatessa. Varhaiskasvattajan tulisi kuitenkin käsittää lapsen seksuaalisuus hyväksyttävänä asiana, johon liittyy kehon arvostamista, lempeyttä, turvallisuutta, mielihyvää ja miellyttäviltä tuntuvia asioita. Seksuaalisuuteen liittyen tulee myös muistaa vapaaehtoisuus sekä ihmisten ainutlaatuisuuden arvostaminen. (Kangaskoski 2016, 203, 206.) Sellainen aikuinen, joka suhtautuu hyväksyvästi itseensä ja omaan

seksuaalisuuteensa, kykenee antamaan hyvän esimerkin aikuisuudesta sekä suhtautumaan myös lapseen myönteisesti ja lapsen tunteet sallien (Bildjuschin & Ruuhilahti 2012, 49).

Kehotunnekasvatusta tulee toteuttaa oikea-aikaisesti ja ikätasolle sopivalla tavalla lapsen kehitysvaihetta kunnioittaen. Lasta ei saa kuormittaa sellaisilla lapselle kuulumattomilla vastuilla ja asioilla, joita lapsi ei pysty ymmärtämään tai käsittelemään. Toisaalta ikätasoiseen kasvatukseen kuuluu lapsen oikeus kehitysvaiheelleen tarpeellisten tietojen, taitojen ja asenteiden oppimiseen. Kehotunnekasvatuksessa tulee ottaa huomioon myös lapsen yksilölliset piirteet ja ominaisuudet, kulttuuri sekä elämäntilanne ja historia. (Ingman-Friberg & Cacciato 2016b, 85–86.) Seksuaalikasvatukseen liittyviä aiheita voidaan käsitellä päiväkodissa lasten kanssa esimerkiksi erilaisten valmiiden materiaalien avulla tai draaman ja leikin kautta. Varhaiskasvattajan tulee myös aloittaa lasten kanssa heidän ikä- ja kehitystasolleen sopivia seksuaalisuuteen liittyviä keskusteluja, vaikka lapset eivät nostaisi aihetta itse esiin. Seksuaalikasvatus on oleellinen osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista, ja jokaisella lapsella on oikeus saada asianmukaista tietoa ja ohjausta täysipainoiseen seksuaalisuuteen kasvamisessa. (Kangaskoski 2016, 203, 208).

Lapsen seksuaalisuus tulisi nostaa esiin myös huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä osana muuta lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvää keskustelua niin päivittäisissä kohtaamisissa kuin lapsen vasu-keskusteluissa. Lisäksi varhaiskasvattajan tulisi vahvistaa kodeissa annettavaa seksuaalikasvatusta antamalla huoltajille tietoa seksuaalikasvatuksesta sekä käsittelemällä aihetta yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. (Kankkunen & Takala 2016, 190, 192.) Avoin dialogi edistää varhaiskasvattajan ja huoltajien välisen yhteistyön sekä luottamuksen rakentumista ja huoltajien toiveet seksuaalikasvatukseen liittyen tulisi pyrkiä huomioimaan, mikäli se on mahdollista. Huoltajat eivät voi kuitenkaan evätä lapsensa oikeutta saada ikätasolleen kuuluvaa seksuaalikasvatusta. Yhteisten toimintamallien ja molemminpuolisen ymmärryksen saavuttamiseksi seksuaalikasvatusta olisi hyvä lähestyä kasvatusyhteistyön kautta. (Kangaskoski 2016, 200.) Kasvatusyhteistyö tarkoittaa varhaiskasvatuksen ja huoltajien välistä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaa kasvatusyhteistyötä, johon sekä

varhaiskasvatuksen henkilöstö että lapsen huoltajat sitoutuvat (Kankkunen & Takala 2016, 190). Seksuaalikasvatukseen liittyvien aiheiden puheeksi ottamista huoltajien kanssa edesauttavat varhaiskasvattajan tieto aiheesta, työyhteisöltä saatu tuki ja suunnitelma sekä varhaiskasvattajan luonteva asenne seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta kohtaan (Kangaskoski 2016, 200; Kankkunen & Takala 2016, 190).

5 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Väestöliiton Pusuhippaa, lääkärileikkejä ja haikaravauvoja – tavallista arkea tai tarua päivähoidon arjesta -tutkimuksessa tutkittiin alle kouluikäisten lasten seksuaaliterveyttä. Laajaan sähköiseen kyselyyn vastasi 507 varhaiskasvatuksen ammattilaista. Valtaosa varhaiskasvattajista oli yhtä mieltä siitä, että alle kouluikäisen lapsen seksuaalisuus vaikuttaa hänen myöhempään seksuaaliterveyteensä. Kyselyn tuloksista voi päätellä, että ammattilaisten käsitykset ja suhtautumistavat alle kouluikäisten lasten seksuaalisuuteen ovat monenkirjavia. Varhaiskasvattajien mukaan pienten lasten seksuaalisuus ilmenee monin eri tavoin varhaiskasvatuksen päivittäisessä arjessa, mutta yhdessä sovitut mallit sen tulkitsemiseen, tukemiseen ja suojaamiseen yleensä puuttuvat. Vastausten perusteella varhaiskasvattajat eivät olleet saaneet koulutuksensa aikana tarpeeksi tietoa raskaudesta, hedelmöityksestä ja synnytyksestä, turvataidoista, läheisyydestä ja koskettamisesta sekä lapsen kehosta. Puolet varhaiskasvattajista kaipasi lisää materiaalia lasten seksuaalikasvatuksen tueksi erityisesti ihmissuhteista ja erilaisista perheistä, tunteista sekä seksuaalisuudesta myönteisenä asiana elämässä. (Väestöliitto 2013.)

Julia Koutonen (2021) käsitteli opinnäytetyössään 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka tunnettu käsite kehotunnekasvatus on varhaiskasvatuksessa sekä millaisia ajatuksia ja mielikuvia kehotunnekasvatus herättää varhaiskasvattajissa. Opinnäytetyössä selvitettiin varhaiskasvattajien omia lapsuuden kokemuksia kehotunne- ja seksuaalikasvatuksesta sekä näiden kokemusten vaikutuksia

omaan toimintaan kehotunnekasvatuksen tuottajina. Opinnäytetyössä haasteltiin viittä varhaiskasvattajaa Steinerpäiväkoti Pajulinnusta. Aineistonkeruun menetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja analyysimenetelmänä teemoittelua. Opinnäytetyön tulosten mukaan kehotunnekasvatus oli haastatteluun osallistuneille varhaiskasvattajille melko vieras käsite. Haastatteluun osallistuneet varhaiskasvattajat toivoivat lisää koulutusta kehotunnekasvatuksesta, koska aiheeseen liittyvän tiedon puute estää kehotunnekasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. (Koutonen 2021.)

6 Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tehtävänä oli kuvata lasten kehotunnekasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli eräs päiväkoti Joensuusta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä olivat

1. Millainen käsitys toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajilla on kehotunnekasvatuksesta?
2. Miten kehotunnekasvatus toteutuu toimeksiantajapäiväkodin päivittäisessä toiminnassa varhaiskasvattajien näkökulmasta?

7 Aineiston keruu

7.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa

keskitytään tarkastelemaan erilaisia ihmisten välisiä ja sosiaalisia merkityksiä (Vilkkä 2021, 118). Laadullisessa tutkimuksessa syvennytään tutkimaan yksittäistapauksia, ja laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tilastollisten yleistyksien sijaan kuvailla tai käsittää jotakin ilmiötä, tapahtumaa tai toimintaa tai tuottaa jollekin ilmiölle mielekäs teoreettinen näkemys (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98; Puusa & Juuti 2020, luku 4). Laadullisessa tutkimuksessa halutaan selvittää tutkittavien henkilöiden ajatuksia, kokemuksia ja käsityksiä tutkittavaan aiheeseen liittyen sekä heidän tutkittavalle kohteelle antamia merkityksiä, ja siten tavoittaa tutkittavien henkilöiden näkökulma tutkittavasta ilmiöstä (Puusa & Juuti 2020, luku 4). On siis tärkeää, että tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden valinta on tarkoituksenmukaista ja tietoa kerätään sellaisilta henkilöiltä, joilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto on mahdollista koota monin eri tavoin, mutta tyypillisesti se kerätään haastattelujen avulla. Laadullisessa tutkimuksessa päämääränä on saavuttaa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kuvaukset kokemastaan todellisuudesta ja oletuksena on, että tutkittavat henkilöt nostavat omakohtaisissa kuvauksissaan esiin tärkeinä ja merkityksellisinä pitämiään asioita. (Vilkkä 2021, 118, 122.) Laadullisessa tutkimuksessa painottuu todellisuudesta saatavan tiedon subjektiivisuus, ja usein tutkittavien henkilöiden ajatukset, käsityksen sekä tulkinnat syntyvät omakohtaisten kokemusten pohjalta. (Puusa & Juuti 2020, luku 4). On siis huomioitava, että tutkija ei voi koskaan täysin ymmärtää tutkittavan kokemuksia, vaan tulkitsee niitä oman kokemuksensa ja ymmärryksensä kautta. Tutkijan on kuitenkin mahdollista kasvat-
taa ymmärrystään tutkittavasta ilmiöstä tutkimuksen aikana. (Vilkkä 2021, 118.)
Myös teorian tiedolla on keskeinen rooli laadullisen tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkijan tulee tutkimusta tehdessään perehtyä tutkittavaan aiheeseen teorian kautta ja tarkastella sen valossa sekä aineistoa että tutkimuksen kokonaisuutta. Lisäksi tutkijan tulee verrata ja tarkastella saamiaan tutkimustuloksia suhteessa tutkittavasta ilmiöstä saatuun aikaisempaan tietoon ja näin joko vahvistaa aikaisemmin saatuja tutkimustuloksia tai tuottaa uusia näkemyksiä tutkittavan ilmiön tarkasteluun. (Puusa & Juuti 2020, luku 4.)

Laadullinen tutkimus oli opinnäytetyöhön sopiva tutkimusmenetelmä, koska opinnäytetyössä haluttiin selvittää varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia kehotunnekasvatuksen toteutumisesta toimeksiantajapäiväkodissa. Laadullisen tutkimuksen avulla saatiin selville opinnäytetyöhön valittujen tutkittavien henkilöiden ajatuksia ja kokemuksia kehotunnekasvatuksesta, ja sen kautta voitiin lisätä ymmärrystä tarkasteltavasta aiheesta. Kerättyjä tutkimustuloksia pystyttiin myös vertaamaan ja tarkastelemaan suhteessa kehotunnekasvatukseen liittyvään teoretietoon ja aikaisemmin saatuihin tutkimustuloksiin.

7.2 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu on haastattelumenetelmä, jolla voidaan tutkia yksilön ajatuksia, käsityksiä, uskomuksia, kokemuksia ja tunteita (Hirsjärvi & Hurme 2006, 41, 48). Teemahaastattelu oli opinnäytetyöhön sopiva tiedonkeruumenetelmä, koska tavoitteena oli selvittää toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia lasten kehotunnekasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksen arjessa. Teemahaastattelussa keskeisiä ovat ihmisten tulkinnat asioista sekä heidän asioille antamansa vuorovaikutuksessa syntyvät merkitykset (Hirsjärvi & Hurme 2006, 48). Teemahaastattelut toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 29). Haastatteluissa haluttiin käsitellä opinnäytetyön kannalta keskeisiä teemoja antaen tilaa myös aiheeseen liittyvälle muulle keskustelulle, koska teemahaastattelun yhtenä tavoitteena on olla haastattelijan ja haastateltavan välinen dialogi (Eskola ym. 2018, 42).

Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa tehtiin alustava teemahaastattelurunko, joka liitettiin osaksi opinnäytetyösuunnitelmaa. Haastattelun teemojen valitseminen ja muodostaminen ovat ratkaiseva osa tiedonhankintaa, koska ne määrittävät, millaista aineistoa haastattelulla on mahdollista saada. Yleisin tapa muodostaa teemat on ottaa ne ilmasta eli muokata intuition perusteella. Toinen tapa

on etsiä teemoja kirjallisuudesta yhdistelemällä aiemmista tutkimuksista ja alan kirjallisuudesta nousevia teemoja. Kolmas tapa on johtaa teemat teoriasta muuttamalla teoreettinen käsite mitattavaan muotoon eli haastatteluteemoiksi. Hyvässä tutkimuksessa yhdistyvät kaikki edellä mainitut tavat eli luova ideointi, aihepiirin tuntemus ja aiempien tutkimusten hyödyntäminen. Teemoja miettiessä on tärkeää muistaa tutkimusongelma, koska se muodostaa kokonaisuuden ja antaa luvan kysyä erilaisia kysymyksiä. (Eskola ym. 2018, 29, 41.) Teemahaastattelurunkomme teemat johdettiin teoriasta eli opinnäytetyön tietoperusta muutettiin haastatteluteemoiksi. Haastatteluteemoiksi muodostuivat lapsen seksuaalisuus, kehotunnekasvatus ja kokopäiväpedagogiikka. Muodostetut teemat vastasivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Ennen varsinaisia haastatteluja teemahaastattelurunkoa testattiin tekemällä esihaastattelu eräälle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle. Esihaastattelusta ja suunnitelmaseminaarista saadun palautteen pohjalta teemahaastattelurunko muokattiin lopulliseen muotoon (liite 1).

Haastateltaviksi valittiin kuusi varhaiskasvattajaa, jotka työskentelivät toimeksiantajapäiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Ennen haastatteluja jokaiselle haastateltavalle lähetettiin sähköpostilla haastattelukutsu sekä saatekirje (liite 2), teemahaastattelurunko ja varattavissa olevia haastatteluajoja. Ensimmäiseen haastattelukutsuun ei saatu yhtään vastausta, joten haastateltaville lähetettiin sama sähköposti uudelleen viikon kuluttua. Siihen saatiin yksi vastaus, jonka perusteella sovittiin ensimmäinen haastattelu aika. Ensimmäisen haastattelun jälkeen kävi ilmi, että sähköpostilla lähetetyt haastattelukutsut eivät olleet tavoittaneet muita haastateltavia. Haastatteluajat kehoitettiin sopimaan paikan päällä ja näin loput haastatteluajat saatiin sovittua.

Teemahaastattelut toteutettiin 16.2.-1.3.2023 välisenä aikana yksilöhaastatteluina toimeksiantajapäiväkodissa, josta oli varattu rauhallinen tila jokaista haastattelua varten. Haastateltavat numeroitiin satunnaisessa järjestyksessä (H1-H6). Haastattelujen alussa haastateltaville kerrottiin opinnäytetyön aiheesta, tavoitteista ja tarkoituksesta sekä haastattelutilanteen etenemisestä ja salassapitoon liittyvistä asioista. Haastattelut etenivät teemahaastattelurungon mukaisesti, mutta niiden aikana nousi keskusteluun myös haastattelurungon

ulkopuolisia kehotunnekasvatukseen liittyviä asioita. Haastattelut olivat kestoiltaan 10–40 minuuttia ja jokainen haastattelu nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella myöhempää litterointia varten. Haastattelujen päätteeksi nauhoitteet siirrettiin tietokoneille ja poistettiin sen jälkeen nauhurista.

8 Aineiston analysointi

8.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullinen eli kvalitatiivinen analyysi on aineiston tiivistämistä ja jalostamista käsitteelliseen tai teoreettiseen muotoon (Günther, Hasanen & Juhila 2022). Sen tavoitteena on tutkimuskohteen laadun, ominaisuuksien ja merkitysten kokonaisvaltainen jäsentäminen (Jyväskylän yliopisto 2021). Laadullisen aineiston analyysi on monivaiheinen prosessi, jonka aikana tutkija tutustuu aineistoon ja rakentaa siitä kokonaiskuvan, muuttaa aineiston tutkittavaan tekstimuotoon, analysoi aineiston valitsemallaan menetelmällä sekä tekee tulkintoja ja päätelmiä aiheesta suhteessa tutkimusongelmaan (Günther ym. 2022). Laadullinen analyysi on keskeisiltä osiltaan sekä analyysiä eli aineiston erittelyä ja luokittelua sekä synteesiä eli kokonaiskuvan luomista ja tutkittavan ilmiön esittämistä uudessa perspektiivissä, mikä mahdollistaa ilmiön syvällisemmän teoreettisen käsittämisen ja ymmärtämisen (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 7). Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa, joka mahdollistaa selkeiden ja luotettavien johtopäätösten tekemisen tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122).

Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 7) mukaan sisällönanalyysi on laadullisen aineiston perusanalyysimenetelmä, jonka pyrkimyksenä on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Eskola (2001; 2007) jaottelee sisällönanalyysin aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä analyysin tekoa ohjaa aineisto, josta nostetaan esiin sen keskeisimmät asiat tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti ottamatta huomioon aiempaan

teoriatietoa tutkittavasta ilmiöstä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108, 122.)

Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan aineistolähtöisen laadullisen analyysin vaihteita ovat aineiston pelkistäminen eli redusointi, ryhmittely eli klusterointi ja käsitteellistäminen eli abstrahointi. Sisällönanalyysi aloitetaan aineiston redusoinnilla, jolloin alkuperäisestä analysoitavasta informaatiosta karsitaan kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Aineistosta etsitään kaikki tutkimustehtävää kuvaavat alkuperäisilmaukset ja niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset, jotka erotellaan ja listataan allekkain seuraavaa vaihetta varten. Klusteroinnissa pelkistetyt ilmaukset käydään huolellisesti läpi yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien löytämiseksi. Samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaukset yhdistetään ja ryhmitellään alaluokiksi, jotka nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelua jatketaan niin, että alaluokkia yhdistelemällä muodostuu yläluokkia ja yläluokkia yhdistelemällä muodostuu pääluokkia, jotka nimetään aineistosta nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Lopulta pääluokkia yhdistelemällä muodostuu tutkimustehtävään yhteydessä oleva yksi kaikkia yhdistävä luokka. Klusteroinnin katsotaan olevan osa abstrahointiprosessia, jossa analysoitavan informaation alkuperäisilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin ja jonka lopputuloksena tutkija rakentaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 101, 122–127.)

8.2 Teemahaastatteluaineiston analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä

Litterointi on ensimmäinen vaihe aineiston analysoinnissa. Litterointi tarkoittaa puheen ja toiminnan muuttamista luettavaan muotoon, ja sen avulla on mahdollista tutustua tarkemmin aineistoon sekä tehdä siitä havaintoja ja tulkintoja. Litterointi on mahdollista tehdä eri tarkkuudella riippuen siitä, mitä tutkimuksessa tutkitaan. Lisäksi litteroinnin tarkkuuteen vaikuttaa valittu aineiston analyysimenetelmä. Näkökulmia, mielipiteitä ja ymmärrystä tutkittaessa litteroinnin

tarkkuudeksi riittää, että sisältö ymmärretään. (Kallio 2023.) Haastatteluaineisto litteroitiin sanasta sanaan lyhyitä äännähdyksiä lukuun ottamatta. Ohjeistusta tarkemmalla litteroinnilla haluttiin varmistaa, että aineistosta ei rajata pois mitään aineiston analysoinnin kannalta olennaista sisältöä. Haastatteluaineiston litterointiin meni aikaa noin kuukausi. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 45 sivua fontilla Arial, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1,5.

Aineiston analysointi aloitettiin litteroitujen teemahaastattelujen lukemisella. Aineisto tulee lukea useaan kertaan ennen sen analysointia, koska lukemisen aikana lukijan mieleen alkaa yleensä syntyä ajatuksia tai mielenkiintoisia kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2022, luku 7). Lukeminen palautti mieleen haastattelutilanteet ja auttoi muodostamaan kokonaiskuvan aineistosta. Sen jälkeen aineistosta etsittiin ja lihavoitiin tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaukset, jotka siirrettiin erilliselle Word-tiedostolle. Tässä vaiheessa ilmaukset olivat vielä alkuperäisessä muodossa. Seuraavaksi alkuperäisilmaukset muutettiin pelkistettyyn muotoon (taulukko 1).

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
<i>”Se on ihan okei ja se on sallittua ja sitä ei saa niinku...kieltää mut se että se et mis tilanteessa se tapahtuu.”</i>	Salliva suhtautuminen Tilanteen sopivuus
<i>”Se on ihan päivittäistä, että sehän voi esimerkiks ihan pukiessa tulla jotakin puhetta tai just tuolla vessassa tai ihan lasten leikeissä ihan...”</i>	Pukeutumistilanteet WC-tilanteet Lasten leikit

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä.

Pelkistetyt ilmaukset siirrettiin erilliselle Word-tiedostolle ja keskenään samankaltaiset ilmaukset ryhmiteltiin korostusvärillä yliviivaamalla kuudeksi laajemmaksi ryhmäksi. Laajemmat ryhmät jäsenneltiin edelleen pienemmiksi ryhmiksi ja niistä muodostettiin 39 alaluokkaa (taulukko 2).

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Annetaan oma rauha	Koskettamisen säännöt
Toisen tilan kunnioittaminen	
Harjoitellaan lasten kanssa, miten toista voi koskea	
Luvan kysyminen koskemiseen	
Puuttuminen ei-sallittuun koskemiseen	
Toisen oman alueen kunnioittaminen	

Taulukko 2. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta.

Alaluokat siirrettiin uudelle Word-tiedostolle ja keskenään samankaltaiset alaluokat yhdistettiin, jolloin niistä muodostui yksitoista yläluokkaa (taulukko 3).

Ala- ja yläluokat nimettiin aineiston sisällön mukaan.

Alaluokat	Yläluokat
Yhteistyö huoltajien kanssa	Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön eri muodot
Keskustelu huoltajien kanssa	
Puheeksi otto huoltajien kanssa	
Tiedon välittäminen huoltajille	

Taulukko 3. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta.

Lopuksi yläluokat yhdistettiin ja niistä muodostettiin neljä pääluokkaa (taulukko 4). Pääluokkien nimiksi annettiin kehotunnekasvatuksen määrittely, kehotunnekasvatuksen toteutuminen, kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Yläluokat	Pääloukat
Kehotunnekasvatus osana lapsen seksuaalista kehitystä	Kehotunnekasvatuksen määrittely
Varhaiskasvattajan rooli ja tehtävät kehotunnekasvatuksen toteuttajana	
Lapsille opetettavat tiedot ja taidot	Kehotunnekasvatuksen toteutuminen
Tilanteet, joissa kehotunnekasvatusta tapahtuu	
Erilaiset materiaalit ja menetelmät	
Varhaiskasvattajan sensitiivisyys	
Varhaiskasvattajan henkilökohtaisten tekijöiden vaikutus toteuttamiseen	Kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä
Ulkoisten tekijöiden vaikutus toteuttamiseen	
Tiimin keskustelukulttuurin ja toimintamallien vaikutus kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen	
Varhaiskasvattajien erilaiset tavat saada tietoa	
Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön eri muodot	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Taulukko 4. Pääloukkien muodostuminen.

9 Tulokset

9.1 Kehotunnekasvatuksen määrittely

Kehotunnekasvatusta määriteltiin eri näkökulmista. Muutamissa haastatteluissa käsite määriteltiin teorian pohjalta viitaten kehotunnekasvatuksen osa-alueisiin

ja tavoitteisiin. Suurimmassa osassa haastatteluja aihetta lähestyttiin käytännön kautta nostamalla esiin arjen tilanteita, joissa ilmenee lasten seksuaalista käytöstä. Kaikissa haastatteluissa tuli ilmi, että kehotunnekasvatus koetaan laajaksi aiheeksi, jonka tarkka määrittely on haastavaa, koska sen ajatellaan olevan osa jokapäiväistä toimintaa. Osassa haastatteluja koettiin, että kehotunnekasvatus olisi hyvä nostaa arjessa tapahtuvan toiminnan lisäksi omaksi erilliseksi osa-alueeksi.

Useissa haastatteluissa tuotiin ilmi, että kehotunnekasvatus on uusi käsite, joka kuvaa hyvin varhaiskasvatuksessa toteutettavaa lasten seksuaalikasvatusta. Määritelmässä korostui lasten kehollisuus, jota lähestyttiin lasten seksuaalisuuden ja sen ilmenemisen kautta. Lasten seksuaalisuuden koettiin olevan luonnollista uteliaisuutta, joka ilmenee oman kehon ihmettelynä ja tutkimisena, omaan kehoon tutustumisena, kehon toiminnoista puhumisena, erilaisten kehojen vertailuna sekä läheisyyden hakemisena. Muutamissa haastatteluissa käsitteen määrittelyssä nostettiin esiin myös tunteet osana kehotunnekasvatusta.

”Puhutaan unnutuksesta eli lasten itsetyydytyksestä, niin sitä tapahtuu...joillakin lapsilla.” (H3)

”Saattaa tulla sellaisia tykkäämisen tai inhon tunteita, että saattaa tykätä tosi paljon jostakin aikuisesta. Puhutaan sellaisista ensi-ihastuksista tai tällaisista. Lapsi menee niin tunteella kaikessa, niin sen myös näkee ja tuetaan näissä asioissa.” (H3)

Haastatteluissa nousi esiin kehotunnekasvatuksen merkitys lapsen suotuisalle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Sen koettiin vahvistavan lapsen positiivista minäkuvaa ja itsetuntoa, kehotuntemusta sekä tukevan normaalia seksuaalista kehitystä. Rooli kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa koettiin tärkeäksi. Lasten kanssa toimitaan ilmapiirin luojana, asenteiden välittäjänä ja mallin antajana sekä kehotunnekasvatuksen esille nostajana. Haastatteluissa nousi esiin myös rooli turvallisena aikuisena sekä kaikenlaisen turvallisuuden merkitys osana kehotunnekasvatuksen toteuttamista.

”Yksi tärkeimmistä tavoitteista on auttaa lapsi kasvamaan tasapainoiseksi aikuiseksi, opettaa lasta rakastamaan ja arvostamaan omaa ja muiden kehoa sekä varjelemaan sitä ja nauttimaan siitä.” (H2)

Lasten kanssa toimittaessa keskeisimmiksi tehtäviksi kehotunnekasvatuksen toteuttajina nousivat tiedon välittäminen sekä keskustelu ja lasten kysymyksiin vastaaminen. Tietoa rajataan tarpeen mukaan ja sen välittämisessä otetaan huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Haastatteluissa korostui avoimen keskustelun merkitys. Asioita käsitellään niiden esille noustessa, lasten kysymyksiin vastataan asiallisesti ja lapsentasoisesti sekä asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä. Keskusteleminen normalisoi kehoon ja sen toimintoihin liittyviä asioita sekä vähentää niille nauramisen tarvetta. Keskusteluja käydään eri tilanteissa sekä ryhmässä että lapsen kanssa kahden kesken. Lapsen aloittamalle keskustelulle pyritään tarvittaessa varaamaan aikaa ja rauhallinen paikka.

”Minä koen, että kun niistä asioista keskustellaan silloin, kun ne nousevat jonkun puheissa tai ajatuksissa esille...ja sitten myös se, että niistä puhutaan oikeilla nimillä ja termeillä lapsen ikätaso huomioon ottaen. Niin se ei ehkä aiheuta sellaista...ihan älytöntä...villiintymistä kaikissa.” (H4)

9.2 Kehotunnekasvatuksen toteutuminen

Haastatteluissa nousi esiin, että kehotunnekasvatus on osa päiväkodin päivittäistä toimintaa. Sitä tapahtuu pääosin arjen perustoiminnoissa, kuten wc-tilanteissa, pukeutumistilanteissa, riitatilanteissa, lepohetkissä sekä lasten leikeissä. Arjen perustoimintojen lisäksi kehotunnekasvatusta tapahtuu suunnitelluissa toimintoissa, kuten toimintatuokioiden ja piirihetkien aikana. Haastatteluissa nousi esiin, että kehotunnekasvatus on osa jokapäiväistä arkea ja sitä tapahtuu integroituna eri osa-alueisiin. Kehotunnekasvatus on osa varhaiskasvattajan työtä ja varhaiskasvattajat toteuttavat sitä sekä tietoisesti että tiedostamattaan.

”Minä itse koen, että kehotunnekasvatus on aika lailla semmoinen...osa sitä meidän kaikkea toimintaa.” (H4)

Lapsille opetetaan päiväkodin päivittäisessä toiminnassa kehotunnekasvatukseen liittyviä tietoja ja taitoja. Suurimmassa osassa haastatteluja nostettiin esiin normit ja sopivuussäännöt. Lasten kanssa keskustellaan siitä, mikä on missäkin tilanteessa sopivaa sekä lapsille ohjataan sopivat paikat omaan kehoon tutustumiseen ja kehon toiminnoista puhumiseen. Normien ja sopivuussääntöjen opettamiseen kuuluu myös tarvittavien rajojen asettaminen ja puuttuminen lasten epäsopivaan käyttäytymiseen.

”Keskustellaan siitä, mikä takia teillä on housut kaikkialla alhaalla.” (H4)

”Sitten voisi sanoa, että menisi vaikka nukkariin käymään ja peiton alla voi tutkia tai vessan koppiin...että saa sen mahdollisuuden siihen, jos on se tarve.” (H3)

Useissa haastatteluissa nostettiin esiin kehotieto. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin kehoihin, nimetään kehonosia sekä keskustellaan oman ja toisen kehon yksityisistä alueista. Myös turvataidot nousivat esiin lähes kaikissa haastatteluissa. Lasten kanssa keskustellaan erityisesti uimapukualueesta ja sen merkityksestä. Lapsille opetetaan, mitkä ovat kehon omia alueita, miten niistä huolehditaan ja miten niitä suojellaan sekä annetaan tietoa lapsen oikeuksista omaan kehoon ja koskemattomuuteen.

”Toisaalta juuri sellainen koskemattomuus, mutta sitten ihan sellainen kaikenlainen turvallisuus, esimerkiksi vessarauha.” (H6)

”Kun lapsi tietää hänen oikeuksistaan esimerkiksi omaan kehoonsa ja koskemattomuuteensa, niin kyllähän se tietoisuus lisää lapsen turvallisuutta.” (H3)

Haastatteluissa kerrottiin, että lasten kanssa harjoitellaan lisäksi koskettamiseen liittyviä sääntöjä, kuten sitä, miten toista voi koskea, toisen tilan kunnioittamista sekä luvan kysymistä koskettamiseen. Koskettamisen sääntöihin kuuluu myös puuttuminen lasten sopimattomaan koskettamiseen muita lapsia sekä aikuisia kohtaan. Lisäksi osassa haastatteluja nostettiin esiin, että lapsia opetetaan sanomaan ei sekä toimimaan tilanteissa, joissa toisen toiminta ei tunnu mukavalta.

”No, sitten juuri sitä, että kosketaan kaveria, haetaan läheisyyttä ja mennään...niin kuin...toiset tykkäävät enemmän sellaisesta kunnan ihokontaktista ja saada sellaista painon tunnetta, mutta toiset eivät tykkää...sitä harjoitellaan paljon, että mitä sitten voi tehdä.” (H5)

Muutamissa haastatteluissa nostettiin esiin myös tunnekasvatus. Lasten kanssa harjoitellaan tunteista kertomista ja niiden näyttämistä. Lapsille kerrotaan, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja lapsia tuetaan heidän tunnekokemuksissaan.

Haastattelujen perusteella kehotunnekasvatusta toteutetaan pääosin keskustelemalla lasten kanssa. Kehotunnekasvatukseen liittyvistä asioista puhutaan enimmäkseen silloin, kun lapset ottavat niitä esille tai kun varhaiskasvattajat huomaavat lasten leikeissä aiheeseen liittyviä keskusteluja. Lisäksi kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa käytetään luovia ja toiminnallisia menetelmiä sekä erilaisia valmiita materiaaleja. Luovista ja toiminnallisista menetelmistä mainittiin jumppa, ohjatut leikit sekä ison ihmishahmon piirtäminen. Valmiista materiaaleista esille nostettiin erityisesti kirjat, erilaiset kortit, Pikku Kakkosen materiaalit, Väestöliiton julisteet ja materiaalit sekä kehotunnekasvatuskoulutuksesta saadut materiaalit. Osassa haastatteluja koettiin, että valmiita materiaaleja on riittävästi ja helposti saatavilla ja osan mielestä niitä voisi olla lisää.

”Meillä on jumppaa, jossa laitetaan kehonosia maahan tai vastakkain kaverin kanssa.” (H3)

Kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa keskeistä on varhaiskasvattajan sensitiivisyys. Monissa haastatteluissa kerrottiin kehotunnekasvatuksen olevan tärkeä ja huomioon otettava teema, jonka toteuttaminen koettiin luontevaksi. Haastatteluissa korostui salliva, rauhallinen ja sensitiivinen suhtautuminen sekä lapsen kunnioittava kohtaaminen. Sensitiivisyys nousi esille myös lapsen normaalista poikkeavaan käytökseen puuttumisessa. Osassa haastatteluja kerrottiin, että hienovaraista puuttumista lapsen normaalista poikkeavaan tai pakonomaiseen seksuaaliseen käytökseen on jouduttu pohtimaan.

”Tietyt asiat voi olla hankalia, esimerkiksi unnutus tai jokin muu sellainen. Minkä verran voi puuttua ja kuinka sen voi hoitaa hienotunteisesti.” (H4)

9.3 Kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavia tekijöitä

Lähes kaikissa haastatteluissa tuotiin esiin lapsuudessa saadun kasvatuksen ja elämäkokemusten vaikutukset kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Suurimassa osassa haastatteluja kerrottiin kehotunnekasvatuksen olevan melko uusi asia. Kehotunnekasvatuksesta ei ole puhuttu lapsuudessa, koska aikuisten suhtautuminen aiheeseen on ollut nykyistä välttelevämpää. Osassa haastatteluja koettiin, että kehotunnekasvatus on uusi asia myös työelämässä, josta ei juuri-kaan ole puhuttu uran aikana. Nykyisin tietoa on paremmin saatavilla, minkä koettiin auttavan kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa. Tietoa saadaan esimerkiksi koulutuksista, työn ja työyhteisön kautta sekä hakemalla tietoa internetistä. Osassa haastatteluja pohdittiin myös iän ja omien elämäkokemusten vaikutuksia kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen.

”Eihän minun lapsuudessani puhuttu mistään tällaisesta. Jos vaikka televisiossa oli jotain pussailua tai tällaista, niin vähän tällaista pahesuvaan tuhinaa aina kuului. Ja että on tullut aina sellainen [olo], että ei saa puhua mistään...pyllyjutuista eikä pissijutuista...että on vähän ollut sellainen opetteleminen, että on pitänyt kasvaa siihen.” (H2)

Haastatteluissa nousi esiin, että suhtautuminen lasten seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen käytökseen on pääosin helppoa ja luontevaa. Toisaalta siihen voi liittyä myös haasteita ja ristiriitaisia ajatuksia esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsilla ilmenee normaalista poikkeavaa seksuaalista käytöstä. Suurimmassa osassa haastatteluja kerrottiin, että lapsen seksuaalisuuteen suhtaudutaan avoimin mielin ja kaikissa kehotunnekasvatukseen liittyvissä tilanteissa halutaan toimia ammattitaitoisesti.

”Itse haluaisin olla se ammattitaitoinen ihminen, jolla on ne tiedot ammattilaisen näkökulmasta. Ja ehkä se toimintakin jollakin tapaa enemmän sieltä ammattilaisen näkökulmasta kuin niillä vanhemmilla, joilla saattaa hyvinkin tulla ne omat tunnereaktiot...” (H4)

Haastatteluista kävi ilmi, että kehotunnekasvatuksesta ei ole ollut vuosisuunnitelmaa ja suunnitelmallisuuden puute vaikuttaa kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Tähän asti kehotunnekasvatusta ei ole priorisoitu suunnittelussa ja

toteutuksessa, vaan sen on koettu olevan osa kaikkea muuta toimintaa. Osassa haastatteluja kuitenkin kerrottiin, että koulutuksen myötä kehotunnekasvatuksen toteuttamisen suunnittelua ollaan lisäämässä. Kehotunnekasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen vaikuttavat myös käytettävissä olevat resurssit, kuten lasten ja henkilökunnan määrä sekä käytettävissä oleva aika.

”Juuri on puhuttu tästä näiden koulutusten tiimoilta, että olisi kiva ottaa se [kehotunnekasvatus] ihan teemaviikoksi, perehtyä aiheeseen ja pitää tuokioita. Ajateltiin tuossa hiihtoloman jälkeen, että lähtisimme lähestymään sitä aihetta ja voisimme hyödyntää niitä materiaaleja, mitä saatiin sieltä koulutuksesta.” (H5)

Haastatteluissa nousi esiin, että myös lapset vaikuttavat kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Kehotunnekasvatuksessa tulee ottaa huomioon lasten ikä ja persoonallisuus sekä lapsiryhmän vastaanottokyky. Haastatteluissa kerrottiin, että myös lasten huoltajat vaikuttavat kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Lapset tulevat erilaisista perheistä, joten toteuttamisessa tulee toimia kunnioittavasti ja ottaa huomioon perheiden moninaisuus, erilaiset ajattelutavat ja normit sekä erilaisten uskontojen ja kulttuurien vaikutus. Muutamissa haastatteluissa kerrottiin, että kehotunnekasvatukseen liittyvät asiat voivat olla huoltajille vaikeita ja niiden toteuttamista täytyy välillä perustella varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin vedoten.

”Tavallaan ryhmän vastaanottokykykin on sellainen, että toiset eivät halua ottaa vastaan ja toiset taas ottavat vastaan paremmin [kehotunnekasvatusta], että sekin on vähän sellainen persoonakysymys lapsellakin.” (H1)

Haastatteluista kävi ilmi, että tiimin keskustelukulttuuri ja toimintamallit vaikuttavat kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Avoin keskustelu, tiedon välittäminen ja kysymyksiin vastaaminen omassa tiimissä nousivat esiin monessa haastattelussa. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että tiimillä on yhteiset toimintamallit kehotunnekasvatukseen liittyvissä tilanteissa. Osassa haastatteluja nostettiin esiin, että tiimissä ei ole sovittu tarkkoja toimintamalleja, mutta tiimin jäsenten toiminta on ollut siitä huolimatta yhdenmukaista. Osassa haastatteluja kerrottiin, että tiimissä yritetään löytää yhteinen linjaus esimerkiksi pyrkimällä niin sanotuista vessasanoista eroon. Muutamissa haastatteluissa tuotiin ilmi, että omaa

suhtautumista ja toimintaa erilaisissa tilanteissa joudutaan miettimään ajoittain. Epävarmuus omista toimintatavoista nostetaan esiin tiimissä ja epävarmoissa tilanteissa tukea haetaan tiimikaverilta.

9.4 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyössä korostui vastavuoroinen keskustelu sekä tiedon välittäminen huoltajille. Kokeemukset keskusteluista huoltajien kanssa olivat vaihtelevia. Osassa haastatteluja kerrottiin, että kehotunnekasvatus ei ole juurikaan noussut huoltajien kanssa esille ja keskustelu aiheesta on ollut vähäistä. Osassa taas kerrottiin, että keskustelua huoltajien kanssa on ollut jonkin verran ja aiheesta on käyty hyvää keskustelua esimerkiksi lasten hakutilanteissa ja vasu-keskusteluissa.

”No tuota, hirmu hyviä keskusteluja on ollut, kenen kanssa nyt on ollut keskusteltavaa. Ja heillä on ollut kyllä sitten tietoa itselläänkin, että he ovat etsineet netistä sitä tietoa.” (H2)

Vastavuoroiseen keskusteluun sisältyy myös puheeksi ottaminen. Haastatteluissa kerrottiin, että lapsen seksuaalinen käytös otetaan puheeksi, jos varhaiskasvattajilla tai huoltajilla herää huoli lapsen normaalista poikkeavasta tai arkea häiritsevästä käytöksestä. Lapsen seksuaalisen käytöksen puheeksi ottaminen huoltajien kanssa koettiin muutamissa haastatteluissa hankalaksi tai jännittäväksi.

”Että sitten jos sitä [unnutusta] alkaa olemaan ihan koko ajan niin, että se häiritsee päivää, niin sitten on ehkä syytä ottaa sitä keskustelua huoltajien kanssa ja vähän, että...mistähän se voisi johtua, että onko siihen jokin syy esimerkiksi.” (H6)

Huoltajille välitetään tietoa kehotunnekasvatukseen liittyvistä asioista ja huoltajat pyritään pitämään tietoisina siitä, miten ja miksi kehotunnekasvatusta toteutetaan ryhmässä. Osalla huoltajista on ollut paljon tietoa aiheesta, kun taas osalle aihetta on täytynyt selittää ja perustella enemmän. Osassa haastatteluja nostettiin esiin myös huoltajien vastuu kehotunnekasvatuksen toteuttajina sekä

pohdittiin omaa ja huoltajien roolia seksuaalisuuteen liittyvien asioiden selittäjänä.

”Meillä on sellainen Väestöliiton ikäkausijuliste, jota tykkään pitää näkyvillä ja josta on hyvä vanhempien kysyessä jotakin katsoa ja pohjata [vastauksensa] siihen.” (H5)

”Ja sitten pitää muistaa myös vanhempien ja perheen rooli siinä, miten he haluavat, että puhutaan vauvojen tulemisesta tai syntymisestä. Sitten pitää muistaa myös se, että kysyy niiltä vanhemmilta, miten he selittävät asian ja [kehottaa], että voisitte keskustella tästä kotona.” (H3)

10 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tehtävänä oli kuvata lasten kehotunnekasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kuutta toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajaa, jotka työskentelivät 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei puhuta kehotunnekasvatuksesta, mutta eri oppimisen alueisiin sisältyy kehotunnekasvatukseen liittyviä tavoitteita (Opetushallitus 2022, 42–51). Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kehotunnekasvatus on nostettu omaksi aihealueekseen, joten se velvoittaa varhaiskasvattajia toteuttamaan työssään kehotunnekasvatusta (Joensuun kaupunki 2022a, 60–61). Kehotunnekasvatus on laaja kokonaisuus ja se näkyi myös haastattelussa, joissa nousi esiin monia tärkeitä aiheita kehotunnekasvatukseen liittyen. Tuloksissa on esitelty aiheet, jotka nousivat eniten esiin haastattelussa.

Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisille lapsille annettavaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Kehotunnekasvatus on laaja kokonaisuus, jonka keskeisiä teemoja ovat keho, tunteet ja oikeudet (Väestöliitto 2023b.) Kehotunnekasvatuksen tarkka määrittäminen koettiin haastavaksi, koska se miellettiin osaksi päiväkodin päivittäistä toimintaa. Kehotunnekasvatusta lähestyttiin arjen

perustilanteiden kautta ja määritelmässä korostettiin lapsille annettavaa tietoa kehosta ja kehon toiminnoista, turvataidoista sekä sopivuussäännöistä. Haastatteluissa kehotunnekasvatus miellettiin käsitteenä uudeksi ja varhaiskasvatuksessa annettavaa lasten seksuaalikasvatusta hyvin kuvaavaksi käsitteeksi. Tutkimusten mukaan varhaiskasvattajat voivat kokea seksuaalisuuteen liittyvät sanat hämmentäviksi lasten kanssa työskennellessään. Käsitteen muuttaminen seksuaalikasvatuksesta neutraalimmaksi ja asiasisältöä paremmin kuvaavaksi kehotunnekasvatukseksi voi tehdä aiheen aikuisille helpommin lähestyttäväksi. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 82, 84.)

Kehotunnekasvatuksella voidaan tukea lasta kasvamaan kohti ehjää, onnellista ja pärjäävää aikuisuutta (Väestöliitto 2023b). Kehotunnekasvatuksen koettiin vahvistavan lapsen positiivista minäkuvaa ja itsetuntoa, kehotuntemusta sekä normaalia seksuaalista kehitystä. Suuri osa lapsista viettää paljon aikaa varhaiskasvatuksessa, joten varhaiskasvattajan rooli kehotunnekasvatuksen toteuttajana on merkittävä (Kangaskoski 2016, 197). Haastatteluissa oma rooli kehotunnekasvatuksen toteuttajana koettiin tärkeäksi. Esille nostettiin erityisesti myönteisen ilmapiirin luominen, asenteiden välittäminen ja mallin antaminen sekä turvallisena aikuisena toimiminen.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan lapsella on oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuteen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa painotetaan pedagogiikkaa, eli ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka edistää lasten oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2022, 10, 22.) Tulosten mukaan kehotunnekasvatuksen toteuttamisen suunnittelu oli melko vähäistä ja sen toteuttamiseen kaivattiin enemmän suunnitelmallisuutta, koska suunnitelmallisuuden puutteen koettiin vaikeuttavan kehotunnekasvatuksen toteuttamista. Suunnitelmallisuuden ja koulutuksen puute voivat aiheuttaa ennakkoluuloja kehotunnekasvatusta kohtaan. Kehotunnekasvatus voi jäädä muiden kasvatuksen osa-alueiden varjoon ja nousta esiin vain silloin, kun ryhmässä ilmenee lasten poikkeavaa seksuaalista käytöstä. (Kangaskoski 2016, 198–199.) Tulosten perusteella kehotunnekasvatus ymmärrettiin osaksi työnkuvaa, mutta

suunnitelmallisuuden puutteen takia se ei ole noussut omaksi aihealueekseen vaan on integroitunut osaksi muuta toimintaa.

Tulosten perusteella kehotunnekasvatuksen koettiin tapahtuvan ensisijaisesti arjen perustoiminnoissa, mutta sitä toteutettiin myös suunniteltujen toimintojen sekä piirihetkien avulla. Kokopäiväpedagogiikan mukaan arjessa tapahtuvat kohtaamiset ja perustoiminnot nähdään yhtä merkityksellisinä kasvatus- ja opetustilanteina kuin suunnitellut opetus- ja toimintatuokiot (Lämsä 2021, 80). Tuloksista ilmeni, että kehotunnekasvatuksen kahdeksasta osa-alueesta painottuivat erityisesti keho ja kehitys, läheisyys, hyvä olo ja itsetunto sekä normit ja oikeudet. Lisäksi keskeisenä teemana esille nousivat turvataidot. Kehotunnekasvatusta toteutettiin pääosin keskustelun ja lasten kysymyksiin vastaamisen kautta. Esille nostettiin myös erilaisia menetelmiä ja työkaluja, joita käytetään kehotunnekasvatuksen toteuttamisen tukena.

Varhaiskasvattajan elämäkokemukset voivat vaikuttaa hänen tapoihinsa toimia ja reagoida kehotunnekasvatukseen liittyvissä tilanteissa (Kangaskoski 2016, 206). Tulosten perusteella lapsuudessa saadun kasvatuksen ja aikuisten tavan suhtautua sekä omien elämäkokemusten koettiin vaikuttavan kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Suurimmassa osassa haastatteluja tuotiin esiin, että lapsuudessa ei ole annettu kehotunnekasvatusta ja aikuiset ovat suhtautuneet aiheeseen välttelevästi. Haastatteluissa kuitenkin kerrottiin, että lasten seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen käytökseen suhtautuminen on pääosin helppoa ja luontevaa. Tulosten perusteella lapsen seksuaaliseen käytökseen suhtautumisessa korostuivat sensitiivisyys, rauhallisuus ja sallivuus sekä lapsen kunnioittaminen. Haastaviksi koettiin tilanteet, joissa lapsella esiintyi normaalista poikkeavaa seksuaalista käytöstä, kuten pakonomaista unnutusta. Seksuaalisuus on osa lapsen normaalia kasvua ja kehitystä, ja varhaiskasvattajan tulisi suhtautua siihen hyväksyvästi (Ilmonen & Korhonen 2016, 111; Kangaskoski 2016, 203).

Haastatteluissa nousi teemahaastattelurungon ulkopuolelta esiin huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, jossa korostuivat vastavuoroinen keskustelu sekä tiedon välittäminen huoltajille. Huoltajat ovat yleensä lastensa parhaita asiantuntijoita, joten heiltä saatu tieto lapsen persoonasta ja elämäntapahtumista voi

auttaa varhaiskasvattajaa tukemaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä on tärkeää ottaa huomioon perheiden aatteet ja toiveet sekä erilaiset toimintatavat. (Kangaskoski 2016, 200.) Tulosten perusteella kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa otettiin huomioon perheiden moninaisuus, erilaiset ajattelutavat ja normit sekä erilaisten uskontojen ja kulttuurien vaikutus. On kuitenkin muistettava, että huoltajat eivät voi estää lastaan saamasta ikätasolleen kuuluvia tietoja ja taitoja (Kangaskoski 2016, 200). Haastattelujen perusteella kehotunnekasvatuksen toteuttamista oli täytyntä perustella osalle huoltajista ennen yhteisen ymmärryksen syntymistä.

Tulosten mukaan puheeksi otto huoltajien kanssa koettiin joissakin tilanteissa jännittäväksi tai haastavaksi. Tieto, työyhteisön tuki ja suunnitelmallisuus helpottavat kehotunnekasvatukseen liittyvien haastavilta tuntuvien asioiden puheeksi ottamista (Kangaskoski 2016, 200). Tulosten perusteella puheeksi otto huoltajien kanssa tapahtui ensisijaisesti niissä tilanteissa, joissa lapsen seksuaalinen käytös herätti huolta tai häiritsi arkea. Kehotunnekasvatukseen liittyviä asioita voisi ottaa puheeksi muiden kasvatuksen ja kehityksen osa-alueiden rinnalla esimerkiksi vanhempainilloissa ja kasvatuskeskusteluissa. Luottamuksen, yhteistyön ja yhteisen ymmärryksen rakentuminen edellyttävät avointa keskustelua varhaiskasvattajien ja huoltajien välillä. (Kangaskoski 2016, 200.)

Opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin kokonaisuudessaan hyvin. Kaikilla haastateltavilla henkilöillä oli käsitys siitä, mitä kehotunnekasvatus on ja minkälaisia asioita se sisältää. Käsitteen määrittelyssä oli kuitenkin eroavaisuuksia ja siihen kuuluvat asiat vaihtelivat haastateltavien kesken. Käsitettä määriteltiin suurimmaksi osaksi koulutuksesta saadun tiedon sekä työelämästä saadun kokemuksen pohjalta. Haastateltavat toivat monipuolisesti esiin myös sen, miten kehotunnekasvatus toteutuu toimeksiantajapäiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Haastateltavat kertoivat tilanteista, joissa kehotunnekasvatusta tapahtuu, kehotunnekasvatuksen apuna käytettävistä menetelmistä ja työvälineistä sekä kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavista tekijöistä. Haastateltavien kokemukset kehotunnekasvatuksesta olivat suurimmaksi osaksi neutraaleja arjen tilanteita, eivätkä ne nousseet juurikaan esiin haastattelutilanteissa. Kehotunnekasvatuksen koettiin olevan osa kaikkea toimintaa, joten se voi vaikeuttaa

kokemusten erottamista arjen tilanteista. Haastattelutilanteissa haastateltavat pohtivat omaa suhtautumistaan ja omia toimintatapojaan kehotunnekasvatukseen liittyen. Lisäksi haastattelut olivat herättäneet keskustelua henkilöstön välillä. Kehotunnekasvatuksesta puhuminen ja aiheen esille nostaminen tekevät sen näkyväksi ja helpommin lähestyttäväksi aiheeksi sekä auttavat tarkastelemaan kehotunnekasvatukseen liittyviä toimivia ja kehitettäviä toimintamalleja toimeksiantajapäiväkodissa.

11 Pohdinta

11.1 Luotettavuus ja eettisyys

Virheiden välttämiseksi tutkimuksissa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yhtä yhteistä käsitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu tutkimuskohteen ja tulkitun materiaalin yhteensopivuuteen ilman epäolennaisten tai satunnaisten tekijöiden vaikutusta teorianmuodostukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan muodostamat käsitteet ja tulkinnat ovat yhteensopivia tutkittavan käsitysten kanssa. Lopulta laadullisen tutkimuksen luotettavuuden merkittävin tekijä on itse tutkija ja hänen rehellisyytensä tutkimukseen liittyvissä teoissa, valinnoissa ja ratkaisuisissa. Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida jokaisen valinnan ja tutkimuksen vaiheen kohdalla, koska tutkijan täytyy pystyä perustelemaan ja kuvaamaan tutkimuksen aikana tekemänsä valinnat ja ratkaisut sekä arvioimaan niiden käytännöllisyyttä ja asianmukaisuutta suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin. (Vilkkä 2021, 196–197.) Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan sitoumukset tutkimukseen, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkijan ja tiedonantajan välinen suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165).

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin aiheen valinnalla. Aiheeksi valittiin kehotunnekasvatus oman mielenkiinnon mukaan ja sen valinnassa huomioitiin tarkasteltavan ilmiön tärkeys ja ajankohtaisuus. Opinnäytetyön aiheen valinnan jälkeen otettiin yhteyttä erään Joensuussa sijaitsevan päiväkodin johtajaan, joka kiinnostui opinnäytetyön aiheesta ja halusi ehdottomasti lähteä toimeksiantajaksi. Kehotunnekasvatuksen tiedettiin olevan osa Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa, mutta sen käytännön toteutumiseen liittyi ennakko-oletuksia. Kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen liittyvät ennakko-oletukset tiedostettiin ja niitä käsiteltiin ennen haastattelujen suunnittelemista ja toteuttamista puolueettomuusnäkökulman toteutumiseksi. Puolueettomuus laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että tiedonantaja pyritään ymmärtämään ja kuulemaan omana itsenään siten, etteivät tutkijan taustatekijät vaikuta tutkittavan kertomuksen kuulemiseen ja havainnoimiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160).

Opinnäytetyön suunnitelmavaihe aloitettiin etsimällä tietoa ja lähdemateriaalia aiheesta sekä perehtymällä ilmiöön. Tiedonhaun aikana huomattiin, että kehotunnekasvatukseen liittyvää lähdemateriaalia on melko vähän saatavilla ja monet eri materiaalit ovat samojen tekijöiden kirjoittamia. Oman tiedonhaun lisäksi opinnäytetyöhön sopivia lähdemateriaaleja kysyttiin eräältä joensuulaiselta seksuaalikasvatuksen asiantuntijalta. Lisäksi materiaalivinkkejä sekä näkökulmia aiheeseen saatiin hänen pitämältään luennolta, joka käsitteli kehotunnekasvatusta. Tietoperustaan valittiin tuoreita ja luotettavia lähteitä, joihin viitattiin opinnäytetyössä ohjeiden mukaisesti. Muiden töiden kunnioittaminen ja arvostaminen sekä niihin viittaaminen asianmukaisesti osoittavat hyvää tieteellistä menettelyä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 14). Opinnäytetyösuunnitelmaan etsittiin paljon tietoa ja sen avulla saatiin teorian valossa hyvä kokonaiskuva ilmiöstä. Laajaa tietoperustaa pystyttiin hyödyntämään johtopäätösten tekemisessä. Tietoperustan pohjalta suunniteltiin teemahaastattelurunko, joka hyväksyttiin ohjaavalla opettajalla sekä toimeksiantajalla.

Opinnäytetyön toteutusvaihe aloitettiin tekemällä toimeksiantosopimus ja hakeamalla tutkimuslupa toimeksiantajalta. Joensuun kaupungin ohjeistuksen mukaan tutkimuslupa tarvitaan, kun opinnäytetyössä halutaan käyttää Joensuun kaupungin päiväkodin henkilökunnalta hankittua tietoa (Joensuun kaupunki

2022b). Ennen haastatteluja tehtiin esihaastattelu, jonka avulla testattiin teema-haastattelurungon ja -kysymysten toimivuutta sekä harjoiteltiin haastattelutilanteissa toimimista. Koimme esihaastattelun tekemisen hyödylliseksi, koska sen avulla huomasimme, mitkä haastattelukysymyksistämme toimivat ja mitkä eivät toimineet. Päädyimme esihaastattelun perusteella muokkaamaan osaa alkupe-
räisistä haastattelukysymyksistämme.

Ennen haastattelujen toteutusta haastateltaville lähetettiin sähköpostitse haastattelukutsut, joiden liitteinä oli saatekirje, teemahaastattelurunko ja ajanvarauslomake haastatteluihin. Sähköinen haastattelukutsu valittiin haastateltavien anonymitietin varmistamiseksi, mutta sen lähettäminen suoraan haastateltaville henkilöille ei tavoittanut kohderyhmää. Jälkeenpäin ajateltuna pohdimme, olisiko haastattelukutsut tavoittaneet haastateltavat paremmin, jos olisimme käyttäneet toimeksiantajaa yhteyshenkilönä haastattelukutsujen välittäjänä. Loppujen lopuksi haastatteluun osallistui kuusi varhaiskasvattajaa 3–5-vuotiaiden lasten ryhmistä. Toimeksiantajan kanssa oli sovittu, että haastattelut rajataan koskemaan 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvattajia, koska siten pystyttiin varmistamaan haastateltavien ja haastatteluaineiston riittävä määrä.

Haastattelut toteutettiin yksilöteemahaastatteluina toimeksiantajapäiväkodissa. Haastatteluja varten varattiin rauhallinen tila ja haastattelutilanteista pyrittiin luomaan rentoja ja luontevia, koska aiheen ajateltiin voivan herättää monenlaisia tunteita. Tynjälän (1991) mukaan yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkimustilanteen arviointi, jossa tulee ottaa huomioon sekä tutkimuksen ulkopuoliset vaikuttavat tekijät että tutkittavasta aiheesta ja tutkimuksesta johtuvat tekijät (Tuomi & Sarajärvi 2018, 162). Ennen haastatteluja haastateltaville kerrottiin opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta, haastattelujen nauhoittamisesta, haastatteluaineiston säilyttämisestä ja tuhoamisesta, anonymitettiin ja salassapitoon liittyvistä asioista sekä tulosten käyttötarkoituksesta. Haastattelut nauhoitettiin nauhurilla haastatteluaineiston myöhempää käsittelyä varten. Haastattelut nimettiin satunnaisessa järjestyksessä (H1-H6) anonymitietin vahvistamiseksi. Tuloksiin valittiin sitaatteja jokaisesta haastattelusta ja valitut sitaatit muutettiin yleiskielelle, jotta haastateltavia ei voi tunnistaa puhe-
tyylin perusteella. Anonymitietin vahvistamiseksi toimeksiantajapäiväkodista ei

puhuta nimellä opinnäytetyössä. Haastatteluaineistot poistettiin nauhurista tietokoneille siirtämisen jälkeen ja tietokoneilta haastatteluaineistot poistetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelut etenivät pääosin teemahaastattelurungon mukaisesti ja niiden avulla saatiin runsaasti aineistoa. Saatu haastatteluaineisto koettiin tutkimustehtävän kannalta riittäväksi, koska aineisto alkoi kylläntyä eli toistaa itseään. Aineiston kylläntyessä tutkittava joukko ei tuota tutkimustehtävän kannalta enää uutta tietoa, vaan tutkittavien vastaukset alkavat muistuttaa toisiaan ja silloin voidaan ajatella, että tutkimuskohteesta on saatu riittävä määrä aineistoa tuomaan esille sen teoreettinen peruskuvio (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99). Kaiken kaikkiaan teemahaastattelu oli sopiva ja tarkoituksenmukainen aineistonkeruumenetelmä haastateltavien käsityksen ja kokemusten selvittämiseen. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi, että yksi haastattelukysymys oli haastateltavan mielestä vaikea ymmärtää, jonka seurauksena kysymystä täsmennettiin. Lisäksi haastatteluaineistoa käsiteltäessä huomattiin, että osa vastauksista ei vastannut esitettyyn kysymykseen. Asia tiedostettiin ja otettiin huomioon aineistoa analysoitaessa ja tuloksia muodostaessa.

Opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa haastatteluaineiston analysointimenetelmäksi valittiin teemoittelu. Aineisto kuitenkin osoittautui litterointivaiheessa melko runsaaksi, joten analysointimenetelmä vaihdettiin aineistolähtöiseksi sisällönanalyysiksi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edettiin redusoinnin, klusteroinnin ja abstrahoinnin kautta. Koimme, että valitsemamme analysointimenetelmä oli tarkoituksenmukainen, koska saimme sen avulla muodostettua haastatteluaineistosta selkeät ja johdonmukaiset tulokset ja johtopäätökset. Redusointivaiheessa olisimme voineet karsia rohkeammin opinnäytetyömme kannalta epäolennaisia asioita pois. Pelkistettyä ilmauksia tuli melko paljon, koska halusimme varmistaa, ettei mitään oleellista jää pois. Pelkistettyjen ilmausten suuri määrä vaikutti myös klusterointi- ja abstrahointivaiheeseen. Ala-, ylä- ja pääluokkia muodostaessa jouduimme välillä palaamaan aiempiin vaiheisiin varmistaaksemme tulosten muodostumisen luotettavalla tavalla. Tutkimustulosten arvioimiseksi lukijoille tulee antaa tarpeeksi tietoa tutkimuksen tekemisestä sen eri vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 164). Opinnäytetyön

läpinäkyvyyden varmistamiseksi sekä tulosten ja luotettavuuden arvioimiseksi aineiston analyysin vaiheet avattiin tarkasti ja yksityiskohtaisesti.

Opinnäytetyön tulokset vastasivat tutkimustehtävään ja tutkimuskysymyksiin. Tulosten perusteella onnistuimme selvittämään 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia kehotunnekasvatuksen toteutumisesta toimeksiantajapäiväkodin päivittäisessä toiminnassa eli saavutimme opinnäytetyöllemme asettamamme tavoitteet. Tulokset olivat selkeitä ja yhdenmukaisia, mutta ne eivät ole sellaisinaan siirrettävissä tai yleistettävissä. Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on siirrettävyys, joka tarkoittaa sitä, että tulokset on mahdollista siirtää tietyt asiat huomioon ottaen eri kontekstiin, vaikka niitä ei ole sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuuden vuoksi mahdollista yleistää (Tuomi & Sarajärvi 2018, 162).

Opinnäytetyömme tulokset ovat mielestämme luotettavia omassa kontekstissaan, koska valitsimme haastateltavat sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät tarkasti ja perustellusti. Saimme myös runsaasti aineistoa, joka alkoi kylmäntyä haastattelujen edetessä. Lisäksi kiinnitimme huomiota luotettavuuteen ja eettisyyteen kaikessa toiminnassamme koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyömme tulokset eivät mielestämme ole yleistettävissä tai siirrettävissä suoraan toiseen kontekstiin, koska ne kuvastavat rajatun kohdejoukon subjektiivisia käsityksiä ja kokemuksia. Havaitsimme kuitenkin, että aiemmissa samaa ilmiötä koskevissa tutkimuksissa ja opinnäytetyömme tuloksissa on samankaltaisuuksia, joka lisää opinnäytetyömme luotettavuutta. Koherenssiteorian mukaan tulosten voidaan ajatella olevan luotettavia ja totuudenmukaisia, jos ne ovat yhteneväisiä aiempien aiheeseen liittyvien tutkimustulosten kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 159). Opinnäytetyön keskeisimmät tulokset esiteltiin henkilöstölle toimeksiantajapäiväkodin talopalaverissa.

Kaikessa Suomessa tehtävässä tieteellisessä tutkimuksessa tulee noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimaa ohjeistusta hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Hyvän tieteellisen käytännön (HTK) mukaan tutkimuksessa noudatettavia keskeisimpiä periaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto

(Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Opinnäytetyössä haastateltiin toimeksiantajapäiväkodin varhaiskasvattajia. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yleisiin eettisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä tutkimuksen toteuttaminen niin, ettei siitä aiheudu tutkittaville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuksen kohteille huomattavia riskejä, vahinkoja tai haittoja. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen yleisten periaatteiden mukaan tutkittavalla henkilöllä on oikeus osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti, keskeyttää osallistumisensa väliaikaisesti tai toistaiseksi, peruuttaa päätöksensä osallistua tutkimukseen missä vaiheessa tahansa sekä kieltäytyä kokonaan osallistumasta tutkimukseen. Lisäksi tutkittavalla henkilöllä on oikeus saada tietoa tutkimuksen tavoitteista, sisällöstä ja käytännön toteutuksesta, henkilötietojen käsittelystä sekä osallistumiseen mahdollisesti liittyvistä haitoista ja riskeistä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–9.)

11.2 Ammatillinen kasvu

Valitsimme opinnäytetyön aiheeksi kehotunnekasvatuksen, koska aihe vaikutti mielenkiintoiselta ja merkitykselliseltä. Aihe ei ollut meille entuudestaan erityisen tuttu, joten halusimme perehtyä siihen opinnäytetyön avulla syvemmin. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme perehtyneet kehotunnekasvatukseen laajasti sekä teoriatasolla että käytännön tasolla. Kehotunnekasvatus on aiheena ajankohtainen, joten opinnäytetyöstä saamamme tieto hyödyttää meitä ammatillisesti tulevana varhaiskasvatuksen sosionomeina. Halusimme tehdä tutkimuksellisen opinnäytetyön, koska olimme kiinnostuneita selvittämään varhaiskasvattajien käsityksiä ja kokemuksia kehotunnekasvatukseen liittyen. Suurin osa kehotunnekasvatusta käsittelevistä aiemmista opinnäytetöistä oli toiminnallisia, joten tutkimuksellinen opinnäytetyömme toi aiheeseen uutta näkökulmaa. Laadullisen tutkimuksen tekeminen oli meille ennestään uutta, joten opinnäytetyön tekeminen auttoi meitä ymmärtämään ja sisäistämään laadullisen tutkimuksen prosessin kokonaisuudessaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana käsityksemme kehotunnekasvatuksesta on laajentunut. Aiheeseen syventyessämme olemme käsittäneet, että kehotunnekasvatus on laaja lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä turvallisuutta tukeva kokonaisuus. Kehotunnekasvatuksella on suuri merkitys lapsen lisäksi myös yhteisölle ja yhteiskunnalle. Kehotunnekasvatuksen avulla lapsi saa tärkeää ikätasoaista tietoa kehosta, tunteista ja oikeuksista sekä itsestä huolehtimiseen ja itsensä suojelemiseen tarvittavia taitoja. Näiden tietojen ja taitojen avulla lapsi voi kasvaa kohti ehjää, tasapainoista ja onnellista aikuisuutta sekä oppia toimimaan yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttävällä itseään ja muita kunnioittavalla ja arvostavalla tavalla. Kehotunnekasvatus edistää lasten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee kiusaamista. Lisäksi ajantasainen tieto kehotunnekasvatuksesta auttaa lapsen elämässä olevia aikuisia edistämään lapsen turvallista lapsuutta sekä tukemaan lasta muiden kehityksen osa-alueiden rinnalla myös seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Aiheen merkityksellisyyden vuoksi varhaiskasvattajien tulisi saada riittävästi ajantasaista tietoa kehotunnekasvatukseen liittyen. Mielestämme tietoa tulisi saada myös opintojen aikana, koska asianmukainen tieto auttaa varhaiskasvattajia suhtautumaan ja toimimaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä turvallisuutta tukevalla tavalla. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme myös pohtineet omaa suhtautumistamme ja omien taustatekijöidemme vaikutuksia kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Opinnäytetyön myötä olemme saaneet valmiuksia suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehotunnekasvatusta laadukkaasti ja ammattitaitoisesti lapsen etu ja oikeudet huomioon ottaen yhteistyössä lasten huoltajien kanssa.

11.3 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyön avulla toimeksiantajapäiväkodin henkilöstö saa tietoa siitä, miten kehotunnekasvatus toteutuu 3–5-vuotiaiden lasten ryhmissä toimeksiantajapäiväkodin päivittäisessä toiminnassa. Tulosten esittely toimeksiantajapäiväkodin talopalaverissa antaa sekä opinnäytetyön kohdejoukolle että muulle henkilöstölle mahdollisuuden tutustua keskeisimpiin tuloksiin. Tuloksia tarkastelemalla

henkilöstö voi arvioida kehotunnekasvatukseen liittyviä sekä toimivia että kehitettäviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Lisäksi tulosten tarkastelu voi herättää keskustelua kehotunnekasvatuksesta ja sen toteuttamisesta toimeksiantajapäiväkodissa. Aiheen esille nostaminen ja siitä keskusteleminen tekee kehotunnekasvatuksen näkyväksi, minkä seurauksena sitä voi olla helpompi toteuttaa tietoisesti ja suunnitellusti sekä arjen perustoiminnoissa että suunnitteluissa toiminnoissa. Tulosten perusteella kehotunnekasvatukseen toivottiin lisää suunnitelmallisuutta sekä konkreettisia käytännön toimintamalleja sen toteuttamiseen. Tämän tiedon pohjalta voisi olla hyödyllistä kehittää kehotunnekasvatuksen toteuttamisen vuosisuunnitelma, jota olisi mahdollista hyödyntää toimeksiantajapäiväkodissa sekä tarvittaessa myös muissa Joensuun alueen varhaiskasvatusyksiköissä.

Opinnäytetyön tuloksissa nousi esiin huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Tulosten perusteella voisi olla hyödyllistä kehittää varhaiskasvattajille suunnattu opas, jossa olisi tietoa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkityksestä kehotunnekasvatuksen toteuttamisessa sekä käytännön neuvoja kehotunnekasvatukseen liittyvien asioiden puheeksi ottamisen tueksi. Huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen toisena jatkokehitysmahdollisuutena voisi tehdä kehotunnekasvatuksen esille nostamiseen liittyvän suunnitelman vanhempainiltoja tai vasu-keskusteluja varten. Opas voisi lisätä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä tehdä kehotunnekasvatukseen liittyvien asioiden esille nostamisen varhaiskasvattajille helpommaksi ja luontevammaksi. Kehotunnekasvatuksen esille nostaminen vanhempainilloissa ja vasu-keskusteluissa voisi tehdä aiheen arkisemmaksi ja helpommin lähestyttäväksi sekä madaltaa kynnystä ottaa kaikenlaiset kehotunnekasvatukseen liittyvät asiat puheeksi huoltajien kanssa.

Esiin nousi myös perheiden moninaisuus, erilaiset ajattelutavat ja normit sekä erilaisten uskontojen ja kulttuurien vaikutus kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksessa monikulttuuristen asiakasperheiden määrä on lisääntynyt, joten tilannetta voisi olla hyödyllistä kartoittaa joko alueellisesti tai valtakunnallisella tasolla. Jatkokehitysmahdollisuutena aiheesta voisi tehdä määrällisen tai laadullisen opinnäytetyön, jossa otettaisiin huomioon kulttuurisuusnäkökulma.

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Bildjuschin, K. & Ruuhilahti, S. 2012. Mitä ihmettä? Seksuaalikasvatusta 3–9-vuotiaille. Opas ammattilaisille. Helsinki: Nektaria Ry.
<http://www.nektaria.fi/site/mita-ihmetta-seksuaalikasvatusta-3-9-vuotiaille-opas-ammattilaisille-julkaistu/>. 7.5.2023.
- Cacciatore, R. 2021. Seksuaalinen kehitys. Seksuaalisuuden portaat.
www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/09/70bf10f1-seksuaalisuuden-portaat.pdf. Väestöliitto. 30.3.2023.
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. 2016. Kenellä on seksuaalikasvatuksen vastuu. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 63–70.
- Cacciatore, R. & Kangaskoski, H. 2022. Turvataidot. Väestöliitto.
<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/09/9d6e8ee1-turvataidot.pdf>. 31.10.2022.
- Cacciatore, R., Kauppinen, P. & Ingman-Friberg, S. 2016. Turvataidot ovat lapsen oikeus. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 95–109.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–51.
- Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2022. Johdanto: analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>. 31.10.2022.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy. Ellibs Oy. 24.3.2023.
- Ilmonen, K. & Korhonen, E. 2016. Oikeus omaan seksuaalisuuteen. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 110–112.
- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. 2016a. Miksi tämä kirja. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 11–22.
- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. 2016b. Seksuaalikasvatus on hankala sana. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 82–86.
- Joensuun kaupunki 2022a. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Joensuun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma+2022.pdf/3743f534-35f1-3768-6b0c-cedf52a64d49>. 17.11.2022.
- Joensuun kaupunki. 2022b. Tutkimuslupahakemus. <https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Tutkimuslupahakemus-ja->

- ohjeet_taytettava+%281%29.pdf/86ee1a5e-0821-fc91-10b4-694ceb34c394. 2.11.2022.
- Jyväskylän yliopisto. 2021. Laadullinen analyysi. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimetelmat/laadullinen-analyysi>. Avoimen yliopiston Koppa. 23.10.2023.
- Kallio, A. 2023. Litterointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>. 15.3.2023.
- Kangaskoski, H. 2016. Seksuaalikasvatusta päivähoitossa. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 197–208.
- Kankkunen, H. & Takala, O. 2016. Varhaiskasvatus rinnalla kulkijana. Teoksessa Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (toim.). Keho on leikki. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim ja Helsinki: Väestöliiton Familia Oy, 186–196.
- Kataja, E. 2018. Osallisuus kokopäiväpedagogiikan ja hoitotilanteiden näkökulmasta. Opetushallitus. YouTube-video. <https://www.youtube.com/watch?v=gRO1ERgvdnw&t=2s>. 30.3.2023.
- Kettukangas, T. 2017. Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa. Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna. Kasvatustieteet, humanistiset tieteet ja teologia. Väitöskirja. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/18518/urn_isbn_978-952-61-2574-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 17.11.2022.
- Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus.
- Lajunen, K., Ahl, N-M., Andell, M., Laakso, M-L. & Ylenius-Lehtonen, M. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille – perusteita ja periaatteita. Teoksessa Lajunen, M., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (toim.). Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: PunaMusta Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 6.5.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lämsä, T. 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus & Aika* 15 (2), 79–86. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/102527/64318>. 12.11.2022.
- National Sexual Violence Resource Center. 2013. An overview of healthy childhood sexual development. <https://www.nationalcac.org/wp-content/uploads/2016/08/HealthySexualDevelopmentOverview.pdf>. 29.3.2023.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2022. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. <https://okm.fi/varhaiskasvatuslait>. 19.10.2022.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf. 29.9.2022.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy, luku 4. Ellibs-ekirjat. 17.5.2023.

- Ronkainen, A. & Saukkonen, E. 2023. Lapsiin liittyvien seksuaalirikosten määrä kasvanut hälyttävästi viime vuosina – asiantuntijan mukaan vanhemmat eivät ymmärrä ilmiön kokoa. Yleisradio Oy. 4.5.2023. <https://yle.fi/a/74-20029944>. 15.5.2023.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- The National Child Traumatic Stress Network. 2009. Sexual Development and Behaviour in Children. Information for Parents and Caregivers. https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/sexual_development_and_behavior_in_children.pdf. 29.3.2023.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf. 1.11.2022.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 10.5.2023.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Väestöliitto. 2021. Pusuhippaa, lääkärileikkejä ja haikaravauvoja -tutkimus. Kysely varhaiskasvatuksen ammattilaisille 2013. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/06/8ac2e7a6-pusuhippaa-kyselyn-kuvaus.pdf>. 2.11.2022.
- Väestöliitto. 2022a. Normit ja oikeudet. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/normit-ja-oikeudet/>. 7.10.2022.
- Väestöliitto 2022b. Kehotunne ja kehoitsetunto. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/keho-ja-tunteet/kehotunne-ja-kehoitsetunto/>. 29.10.2022.
- Väestöliitto 2022c. Mitä on kehotunnekasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/17d8cd7e-tiivistelma-suomi-netti-1-2020.pdf>. 30.10.2022.
- Väestöliitto. 2023a. Lasten kehotunnekasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>. 2.5.2023.
- Väestöliitto. 2023b. Mitä on kehotunnekasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/mita-on-kehotunnekasvatus/>. 24.4.2023.
- World Health Organization. 2022. Sexual health. https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_2. 12.10.2022.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Teemahaastattelurunko

Lapsen seksuaalisuus

- Millainen käsitys sinulla on lapsen seksuaalisuudesta?
- Miten lapsen seksuaalisuus ilmenee päiväkodissa?
- Millainen suhtautuminen sinulla on lapsen seksuaaliseen käytökseen?

Kehotunnekasvatus

- Millainen käsitys sinulla on kehotunnekasvatuksesta?
- Miten toteutat kehotunnekasvatusta päiväkodissa?
- Mitkä asiat vaikuttavat varhaiskasvatuksessa kehotunnekasvatuksen toteuttamiseen?
- Millaisia kokemuksia sinulla on kehotunnekasvatuksesta?
- Miten saat tietoa kehotunnekasvatuksesta?

Kokopäiväpedagogiikka

- Millaisissa tilanteissa kehotunnekasvatusta tapahtuu päiväkodissa?
- Millaisia yhteisiä käytäntöjä teidän tiimillänne on kehotunnekasvatukseen liittyen?

Saatekirje

Hei,

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat Veera Korhonen ja Marja Hietanen Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä lasten kehotunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää teidän kasvattajien käsityksiä ja kokemuksia 3–5-vuotiaiden lasten kehotunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodin päivittäisessä toiminnassa.

Käytämme opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelun tarkoituksena on keskustella kehotunnekasvatuksen toteutumisesta erilaisten teemojen kautta. Haastattelutilanteessa on kuitenkin mahdollista keskustella myös muista mahdollisesti esiin nousevista kehotunnekasvatukseen liittyvistä teemoista. Nauhoitamme haastattelut aineiston litterointia ja analysointia varten, jonka jälkeen tuhoamme haastatteluaineistot asianmukaisesti. Teemme teemahaastattelut anonymisti ja luottamuksellisesti, eikä haastateltavia voi tunnistaa teemahaastattelun vastauksista tai opinnäytetyömme tuloksista. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Opinnäytetyömme tulokset esittelemme toimeksiantajan toiveen mukaisesti yksikkönne talopalaverissa tai pedatiimissä.

Haluaisimme toteuttaa teemahaastattelut ensisijaisesti kasvotusten yksikössä, mutta tarpeen vaatiessa ne voidaan toteuttaa myös Teamsin välityksellä. Haastattelutilanteeseen on hyvä varata aikaa noin tunti. Olemme laittaneet sähköpostiin ehdotuksia haastatteluajoista, joista voitte varata teille sopivan ajan lähettämällä meille suoraan sähköpostia. Voitte tutustua haastattelun teemoihin ja kysymyksiin etukäteen liitteenä olevan teemahaastattelurungon avulla. Ottakaa rohkeasti yhteyttä, jos teillä herää kysymyksiä haastatteluun tai haastatteluaikeihin liittyen.

Ystävällisin terveisin ja yhteistyöstä kiittäen,

Veera Korhonen (veera.korhonen@edu.karelia.fi)

Marja Hietanen (marja.hietanen@edu.karelia.fi)